

27-05-2020

De ældre, økonomien og coronakrisen

August Jørgensen, Emil Jensen og Frederik Højstrand

Billede: (Sundhedsstyrelsen 2020)

Dato: 27. maj 2020

Semester: 2. semester

Projektvejleder: Kasper Bering Liisberg

Gruppenummer: 6

Studerende:

August Jørgensen – 68577

Emil Emde Jensen – 68619

Frederik Helvig Højstrand – 68417

Antal anslag inklusive mellemrum: 118.592

Resumé

Projektets formål er at belyse, hvorvidt ældre danskere føler sig anerkendte under coronaepidemien, og om regeringen har håndteret den rationelt set ud fra et økonomisk hensyn.

Problemformuleringen besvares ud fra et sociologisk og økonomisk perspektiv, og formuleres således: Hvorledes føler de ældre danskere sig anerkendt under coronakrisen, og hvorvidt er regeringens håndtering af epidemien rationel set ud fra et økonomisk perspektiv? De to fagperspektiver synliggøres i hver deres analysedel, der henholdsvis er kvantitativ og kvalitativ. Første analysedel indeholder analyse af egen empiri udarbejdet gennem en online spørgeskemaundersøgelse. Udformning og behandlingen af den indsamlet empiri sker med afsæt i Axel Honneths, som gør det muligt at afgøre, hvorvidt den ældre dansker føler sig tilstrækkeligt anerkendt under coronakrisen. I anden analysedel foretages en dokumentanalyse af udtalelser fra statsminister Mette Frederiksen, Lars Løkke Rasmussen og Jakob Kjellberg. Analysen tager udgangspunkt i rational choice theory, samt de to moralfilosofier, pligt- og nytteetik, der muliggør undersøgelse af, hvorvidt regeringens håndtering af coronaepidemien er økonomisk rationel og etisk funderet.

Gennem spørgeskemaundersøgelsen er der i projektet fundet frem til, at de ældre danskere overordnet set bekymrer sig for coronavirussen, men at de fleste føler sig anerkendte. I forhold til regeringens håndtering af coronakrisen kan det, med afsæt i rational choice teorien, konkluderes, at regeringens strategi ikke har været rationel set ud fra en økonomisk synsvinkel. Regeringens tilgang har været overvejende pligtetisk, hvilket kan tænkes at være årsagen til, at de ældre føler sig anerkendte, men kursen har / kan få store økonomiske konsekvenser fremadrettet.

Indholdsfortegnelse

Resumé.....	2
Kapitel 1 – Problemfelt	6
1.1 Problemformulering.....	7
1.2 Arbejdsspørgsmål	8
1.3 Begrebsafklaring	8
Kapitel 2 - Kapiteloversigt.....	9
Kapitel 2 - Metode	9
Kapitel 3 - Teori.....	9
Kapitel 4 - Baggrundsviden	9
Kapitel 5 – Analyse	9
Kapitel 6 - Diskussion	9
Kapitel 7 - Konklusion	10
Kapitel 3 - Metode	10
3.1 Projektbeskrivelse og design	10
3.2 Overordnet undersøgelsesstrategi	10
3.3 Afgrænsningen af projektfokus.....	11
3.3.1 Tidshorisont	11
3.4 Spørgeskemaundersøgelse	12
3.4.1 Valg af undersøgelsesmetode.....	12
3.4.2 Stikprøven	13
3.4.3 Udvælgelse af stikprøve fra undersøgelsespopulationen	13
3.4.4 Distribuering af spørgeskemaet.....	13
3.4.5 Spørgeskemaets udformning, opbygning og design.....	14
3.4.6 Evaluering af spørgsmål, svarmuligheder og svarsituation	16
3.4.7 <i>Analysestrategi og databehandling</i>	17
3.5 Dokumentanalyse	18
3.5.1 Fordele ved dokumentanalyse	19
3.5.2 Analyse af dokumenter	19
3.6 Anvendt empiri	21
3.6.1 Grundlæggende baggrundsviden	21
3.6.2 Teoriafsnittene.....	21
3.6.3 Analysedelene.....	22

Kapitel 4 - Teori	23
4.1 Axel Honneth – Anerkendelse	23
4.1.1 Introduktion	23
4.1.2 Følelsesmæssig opmærksomhed	24
4.1.3 Kognitiv respekt	25
4.1.4 Social værdsættelse	26
4.1.5 Kritiske af valget af Honneth.....	26
4.2 Rational choice theory	27
4.2.1 Kritik af rational choice theory	28
4.3 Pligt og nytteetik	28
4.3.1 Pligtetikken	29
4.3.2 Nytteetikken	30
Kapitel 5 - Baggrundsviden	31
5.1 Fra lokal smitte i kinesisk by til global pandemi og dansk nedlukning	31
Kapitel 6 - Analyse.....	33
6.1 Analysedel 1 - Kvantitativ analyse af spørgeskemaundersøgelse	33
6.1.1 Introduktion	33
6.1.2 Demografisk profil	33
6.1.3 De ældres bekymringer og følelser	36
6.1.4 Anerkendelse af bekymringer	38
6.1.5 Ensomhed	40
6.1.6 Forholdsregler og samfundet	41
6.1.7 Rettigheder	42
6.1.8 Værdsættelse	43
6.1.9 De ældres holdning til regeringens anvendelse af ressourcer	44
6.1.10 Opsamling	46
6.2 Analysedel 2	46
6.2.1 Coronakrisens omkostninger	46
6.2.2 Lars Løkke, bannerfører for rational choice?.....	47
6.2.3 Sundhedsøkonomens perspektiv.....	50
6.2.4 Opsamling	51
Kapitel 7 - Diskussion	52
Kapitel 8 - Konklusion	55

Kapitel 9 – Litteraturliste57

Kapitel 1 – Problemfelt

Nytårsaften, 31. december 2019, modtog verdenssundhedsorganisationen, WHO, de første rapporter om en ukendt virus, der angiveligt havde spredt sig fra et lokalt dyremarked i den kinesiske millionby Wuhan (WHO 2020).

Kort tid efter havde virussen spredt sig til Kinas nabolande Japan, Thailand og Sydkorea, men på daværende tidspunkt havde de færreste troet, at den såkaldte coronavirus eller covid-19 ville sprede sig på tværs af landegrænser til flere millioner mennesker i størstedelen af verdens lande, herunder Danmark.

Den 27. februar blev den første dansker bekræftet smittet med coronavirus, men Sundhedsstyrelsen mente fortsat, at der var lav risiko for, at coronasmitten udbredte sig yderligere i Danmark (Sundhedsstyrelsen 2020a). Denne vurdering viste sig hurtigt at være fejlagtig, og antallet af smittetilfælde i Danmark er sidenhen eksploderet, hvilket resulterede i, at samfundet den 11. marts blev lukket ned (Statsministeriet 2020a).

Danske sundhedsmyndigheder havde en begrænset viden, og ingen erfaring om coronavirussen, men det blev på baggrund af rapporter fra blandt andre Italien vurderet, at virussen var særlig alvorlig for ældre personer og folk med kroniske sygdomme (Sundhedsstyrelsen 2020b).

Regeringens nedlukning af samfundet er i høj grad baseret på en hensyntagen til denne del af den danske befolkning, og Statsminister, Mette Frederiksen, har på ugentlige pressemøder pointeret, hvor vigtigt det er, at danskerne holder afstand til hinanden og i særdeleshed til deres ældre familiemedlemmer og bekendte:

“Jeg vil gerne igen understrege, at vi har en meget stor forpligtelse til især at hjælpe de svageste i vores samfund, dem der er mest sårbare over for sygdomme, mennesker med kronisk sygdom, kræftpatienter og ældre” (Statsministeriet 2020a).

Den 20. maj 2020 er 554 danskere døde til den coronavirus, som blot få måneder forinden blev opdaget i Kina (Sundhedsstyrelsen 2020c). Langt størstedelen af de indlagte og døde danskere er over 65 år, og Sundhedsstyrelsen derfor vurderer, er ekstra udsatte overfor virussen (Sundhedsstyrelsen 2020b). Danskerne har siden nedlukningen befundet sig i en

surrealistisk situation, hvor hjemmeisolation er blevet daglig kost for langt de fleste. Store dele af det økonomiske apparat er sat mere eller mindre i stå, og forsamlinger på mere end ti personer forbydes (Statsministeriet 2020b).

Virussen, der først blev vurderet til ikke at være alvorlig for Danmark, har på kort sigt bragt det danske samfund enorme problemer. Den fysiske kontakt er sat på pause, og det er særligt gældende for den ældre del af den danske befolkning, der så vidt muligt rådes til at isolere sig selv i deres hjem. I denne usædvanlige tid er det derfor interessant at undersøge, hvordan den ældre del af den danske befolkning oplever epidemien, der som nævnt, i høj grad er noget, de er særligt udsatte i forhold til.

I dette projekt belyses coronakrisen ud fra henholdsvis et sociologisk og økonomisk perspektiv. I den ene halvdel af projektet foretages en spørgeskemaundersøgelse, hvor der spørges ind til de ældres følelser og holdninger om den nuværende samfundssituation. Coronakrisen er også interessant, hvis den beskues fra et økonomisk perspektiv, og aktuelt har den danske nationalbank præsenteret en analyse af, hvad coronaepidemien får af betydning for den danske økonomi i fremtiden (Nationalbanken 2020). Prognoserne ser dystre ud, og det beskrives, at nedlukningen af Verden kan få store konsekvenser for Danmark. Noget tyder på, at det kan få enorme konsekvenser for den enkelte borger, den danske økonomi og for samfundet generelt. Projektet tager derfor fat i det økonomiske aspekt af epidemien i Danmark, hvor den strategi regeringen og sundhedsmyndighederne har fulgt analyseres med afsæt i udtalelser fra henholdsvis statsministeren, tidligere statsminister, Lars Løkke, og sundhedsøkonom, Jakob Kjellberg.

På baggrund af det ovenstående indledende afsnit opstilles følgende problemformulering og arbejdsspørgsmål:

1.1 Problemformulering

Hvorledes føler de ældre danskere sig anerkendt under coronakrisen, og hvorvidt er regeringens håndtering af epidemien rationel set ud fra et økonomisk perspektiv?

1.2 Arbejdsspørgsmål

1. Hvordan har coronaepidemien udfoldet sig i Danmark?
2. Hvorvidt føler ældre danskere sig anerkendt af myndighederne og befolkningen?
3. Hvorvidt har den danske regering, set ud fra et økonomisk perspektiv, håndteret coronakrisen rationelt?
4. Hvorvidt er regeringens kurs den rigtige set ud fra et etisk perspektiv?

1.3 Begrebsafklaring

Ældre danskere: Med ældre danskere menes personer 65 år eller derover, baseret på Sundhedsstyrelsens vurdering (Sundhedsstyrelsen 2020b).

Pandemi eller epidemi: Pandemi er kort fortalt en verdensomspændende epidemi, og da der i dette projekt fokuseres på Danmark, bruges ordet epidemi og ikke pandemi.

Økonomisk perspektiv: Med et økonomisk perspektiv menes, at coronakrisen ses ud fra en samfundsøkonomisk vinkel, hvor det rationelle er det, der er økonomisk bedst for samfundet som helhed.

Myndighederne: Her refereres der til de myndigheder, der håndterer coronaepidemien f.eks. regeringen, Sundhedsstyrelsen og Statens Serum Institut.

Etisk perspektiv: Projektets problemformulering ansues fra henholdsvis et nytteetisk og pligtetisk moralfilosofisk standpunkt.

Kapitel 2 - Kapiteloversigt

Kapitel 2 - Metode

I kapitlet begrundes projektets afgrænsning, design, metodiske overvejelser og valg af empiri. Desuden redegøres der for henholdsvis spørgeskemaundersøgelse og dokumentanalyse, som fungerer som analysemetoder i projektet. Metoderne vil undervejs blive præsenteret med udgangspunkt i projektets problemfelt, og kritiske overvejelser omkring metodernes evner vil fremgå derefter.

Kapitel 3 - Teori

I dette kapitel vil projektets teoriapparat fremgå. Der redegøres for Axel Honneths teori om anerkendelse, projektets anvendelse af teorien og kritik af denne. Dernæst følger et afsnit om rational choice theory, som behandles på samme måde. Til sidst vil projektets anvendelse af etik fremgå i en redegørelse af henholdsvis pligtetik og nytteetik.

Kapitel 4 - Baggrundsviden

Dette kapitel indeholder en redegørelse af vigtige data omkring coronaepidemien i Danmark. Afsnittet har til formål at give læseren en bedre indsigt i den danske regerings håndtering af coronavirussen.

Kapitel 5 – Analyse

Analysedel 1

Projektets analyse af eget spørgeskema fremgår her. Analysen foretages med afsæt i Axel Honneths teori om anerkendelse, og besvarer andet arbejdsspørgsmål.

Analysedel 2

I dette afsnit analyseres regeringens tiltag i form af udtalelser fra Mette Frederiksen. Regeringens håndtering kritiseres med afsæt i udtalelser fra Lars Løkke og Jakob Kjellberg, og med udgangspunkt i rational choice theory, pligt- og nytteetik.

Kapitel 6 - Diskussion

Dette kapitel består af en sammenholdning af analysedelene, hvor disses resultater diskuteres.

Kapitel 7 - Konklusion

Projektets konklusion besvarer problemformulering på baggrund af projektets analysedele og diskussion.

Kapitel 3 - Metode

I følgende kapitel redegøres der for projektets afgrænsning, metodiske fremgangsmåde, projektdesign, empiriindsamlingsteknik og metoder anvendt i projektets analysedele. Metodeafsnittet vil desuden indeholde projektets kritiske refleksioner om valg af empiri og metode.

3.1 Projektbeskrivelse og design

Motivationen bag projektet bygger på en grundlæggende undren over sammenfatningen af, hvordan de ældre borgere i Danmark tænker og føler i denne specielle krisetid, og hvordan man ud fra et økonomisk perspektiv kan afgøre, om nedlukningen af Danmark egentligt er rationel, hvis man har i mente, at nedlukningen af samfundet kan få fremadrettede økonomiske konsekvenser for Danmark. Altså er projektets undren kort fortalt, hvordan de udsatte, de ældre, har det, og hvordan krisen og regeringens håndtering af krisen påvirker de ældres trivsel.

Projektets problemformulering besvares gennem to analysedele, hvor der arbejdes henholdsvis ud fra et sociologisk og økonomisk perspektiv. Fagkombinationen muliggør en nuanceret tilgang til problemformuleringen, hvor sociologifaget kan belyse, hvordan de ældre påvirkes af coronakrisen, og økonomifaget skildrer, om regeringens økonomiske indsats mod coronaepidemien har været hensigtsmæssig.

3.2 Overordnet undersøgelsesstrategi

I projektets første analysedel behandles spørgeskemaundersøgelsen, hvor empiriindsamlingen er foregået induktivt, og efterfølgende arbejdes der deduktivt, idet dataene forklares med afsæt i Axel Honneths teori om anerkendelse (Aarhus Universitet 2020). Den induktive arbejdsmetode anvendes med fordel, fordi den gør det muligt at lave en generalisering ud fra det, der udledes af spørgeskemaundersøgelsen (Thualagant 2019: 353).

Omvendt er den deduktive metode anvendelig, fordi den gør det muligt at forklare nogle af de tendenser, der kommer til syne ved dataindsamlingen.

I anden analysedel arbejdes der deduktivt, hvor der med afsæt i teorien om rational choice tages udgangspunkt i artikler og udtalelser, som gennem dokumentanalyse fortolkes og analyseres. Deduktivt arbejde viser sig fordelagtigt, da det ønskes at påvise en tilstedeværelse eller mangel på rational choice theory og pligtetik/nytteetik i regeringens tiltag. Desuden gør arbejdsmetoden det muligt at kritisere regeringens håndtering af coronaepidemien med afsæt i teorien og ud fra et nytteetisk perspektiv.

3.3 Afgrænsningen af projektfokus

Coronavirussen er en pandemi, som har store konsekvenser for mennesker rundt omkring i verden. Trods virussens globale slagkraft tager projektet udgangspunkt i Danmarks coronaepidemi, og afgrænser sig derfor fra det internationale niveau. Afgrænsningen af projektet sker på baggrund af en grundlæggende interesse for coronaepidemien i Danmark, som i høj grad har påvirket vores egen hverdag. Derudover, afgrænser projektet sig til at undersøge, hvad ældre danskere mener om situationen, da de er en del af risikogruppen, og dermed er ekstra udsatte overfor virussen (Sundhedsstyrelsen 2020b). Personer med kronisk sygdom, som også er i den udsatte gruppe, medtages ikke, grundet en vurdering af, at det er nemmere at nå ud til de ældre generelt end en masse mennesker med forskellige specifikke sygdomme.

Afgrænsningen sker også på baggrund af, at en empiriindsamling på overnationalt niveau er for ressource og tidsomfattende, og derfor vurderes det, at den primære empiriindsamling gennem spørgeskemaundersøgelse på internationalt niveau er for vanskelig.

3.3.1 Tidshorisont

Projektet udarbejdes og tager udgangspunkt i en samfundssituation, der konstant er under forandring. Projektet er derfor afgrænset til perioden mellem den 27. februar, hvor den første dansker blev bekræftet smittet, til den 20. maj. Slutdatoen er valgt, fordi projektets deadline er den 27. Og det ønskes at have en uge til færdigbehandling. Indsamlingen af data

til spørgeskemaundersøgelsen er sket mellem den 1. april til den 26. april. De statistiske fakta som inddrages løbende i projektet, bærer også præg af, at projektarbejdet sker under selve coronakrisen. De anvendte data omhandlende coronaepidemien i Danmark er senest opdateret den 20. Maj. Desuden afgrænser projektet sig fra at gå i dybden med genåbningsplanerne for Danmark, herunder de forslag folketingets partier konkret sammen har fremlagt.

3.4 Spørgeskemaundersøgelse

I følgende afsnit redegøres der for valget af spørgeskemaundersøgelsen som dataindsamlingsmetode. Afsnittet vil indeholde en beskrivelse af spørgeskemaundersøgelsen, udførelsen af denne, samt en refleksion over hvilke styrker og svagheder den kvantitative metode har. Fokusset rettes på onlinespørgeskemaer, idet empiriindsamlingen er foregået online. Dertil vil spørgeskemaundersøgelsen blive evalueret med henblik på at afgøre dens repræsentativitet og reliabilitet.

3.4.1 Valg af undersøgelsesmetode

Den danske regering har foretaget tiltag, der betyder, at danskerne er nødt til at være mere hjemme, end de ellers plejer. For projektet har det betydet, at mulighederne for at distribuere fysiske spørgeskemaer er yderst begrænset, hvorfor empiriindsamlingen sker gennem onlinespørgeskemaer.

Onlinespørgeskemaer er en udbredt dataindsamlingsmetode, som ofte er håndgribelig og ikke særlig tids- og ressourcekrævende, fordi respondenter selv udfylder det elektroniske spørgeskema (Møller 2019:212-213). Det er også en fordel for respondenter (Ibid.). Det fordelagtige ved spørgeskemaundersøgelser er, at de typisk har høj repræsentativitet og generaliserbarhed, fordi det store antal tilfældigt udvalgte respondenter kan bruges til at udlede generelle træk ved den valgte befolkningsgruppe (Ibid.). Ved at anvende spørgeskemaer som den primære dataindsamlingsmetode, er det i projektet muligt at belyse, hvordan ældre danskere oplever coronakrisen, og om de ældre føler, at de selv og deres bekymringer anerkendes af samfundet.

3.4.2 Stikprøven

Spørgeskemaet er målrettet til ældre personer over 65 år. I skemaet opdeles undersøgelsespopulationen i fem undergrupper, hvor respondenterne kan tilkendegive sin alder ved at krydse af, om han/hun er mellem 65-70 år, 76-80 år osv. Der er taget udgangspunkt i denne aldersgruppe, fordi formålet med undersøgelsen er at undersøge, hvad ældre personer i Danmark føler og tænker i forbindelse med coronakrisen.

3.4.3 Udvalgelse af stikprøve fra undersøgelsespopulationen

Spørgeskemaet er først sendt ud gennem Facebook til ældre bekendte og på mail til Ældresagens lokalafdelinger rundt omkring i Danmark. Det har medført, at alle ældre personer i Danmark i princippet ikke har haft lige stor chance for at deltage i undersøgelsen. Der er sket en prioritering af Ældresagens medlemmer, idet størstedelen af svarene er hentet gennem distribuering af spørgeskemaet til dennes medlemmer. Ældresagens medlemmer udgør en betydelig del af den samlede stikprøve, hvilket skal tages som et forbehold, når kvaliteten af undersøgelsen vurderes. Det bør også nævnes, at der i forbindelse med distribueringen af spørgeskemaundersøgelsen opstod et problem i, at der ikke i et tilstrækkeligt omfang blev svaret på spørgeskemaet, hvorfor distribueringen af skemaet blev forhastet, og kun sendt pr. mail til Ældresagens formænd for diverse lokalafdelinger. Mails til f.eks. Ældrerådet i landets kommuner kunne med fordel have været relevant som supplement til henvendelserne til Ældresagen.

3.4.4 Distribuering af spørgeskemaet

Spørgeskemaundersøgelsen er d. 1. april lagt op på egne Facebooksider og i grupper, som f.eks. Ældresagens facebookgruppe, Røde kors' eller Danmissions facebookgruppe, der er fundet relevante i forhold til at nå ud til målgruppen. Antallet af svar viste sig at være begrænset, hvorfor spørgeskemaet efterfølgende er sendt pr. mail til en stor del af formændene for Ældresagens lokale afdelinger. Intentionen er at nå ud til flest mulige personer forskellige steder rundt omkring i Danmark. I alt er der sendt henvendelser til 76 formænd, og der er i mange tilfælde modtaget svar (se bilag 2).

Overordnet set er de sendte mails blevet mødt med stor interesse, og flere formænd har været villige til at videredistribuere spørgeskemaet i deres netværk og gennem nyhedsbreve

til deres medlemmer. Selvom det ikke er alle formænd, der har været villige, eller har haft mulighed for at dele undersøgelsen, så har henvendelserne til Ældresagen resulteret i langt flere svar, end der kunne hentes på Facebook.

Der var sat en svarfrist d. 26. april, og i alt er der 803 respondenter, der har besvaret spørgeskemaet. Efterfølgende er det erfaret, at Facebook ikke er det optimale sted at nå ud til ældre mennesker, og at henvendelserne til formændene for Ældresagens lokalafdelinger burde være sendt ud tidligere. Var der blevet sendt mails ud tidligere, kunne det tænkes, at det samlede antal svar havde været højere, og at flere svar fra flere forskellige geografiske områder kunne have været opnået.

3.4.5 Spørgeskemaets udformning, opbygning og design

3.4.5.1 Udformning

I begyndelsen af spørgeskemaet møder respondenterne en kort præsentation, hvor det kort beskrives, hvad vedkommende vil blive spurgt ind til i spørgeskemaet, og at undersøgelsen er anonym. Beskrivelsen er lavet så neutral som muligt, for at undgå at påvirke respondentens svar.

Selve opbygningen af spørgeskemaet er, med henblik på målgruppen, gjort så enkel som mulig, hvor antallet af spørgsmål er forsøgt indsnævret, og respondenterne skal typisk blot afkrydse et felt (Rasmussen, Østergaard & Andersen 2017, 123-126).

Spørgeskemaet er udarbejdet med afsæt i Axel Honneths teori om anerkendelse, og spørgsmålene er udformet således, at de kan knyttes til forskellige dele af anerkendelsesteorien. For eksempel indgår der i anerkendelsesteorien et punkt om, hvordan man kan opnå anerkendelse gennem nære relationer, og derfor har det været relevant at spørge ind til, om den ældre borger føler sig mere ensom i sin hverdag.

3.4.5.2 Opbygning

Spørgeskemaet er designet og opdelt i tre overordnede afsnit. Første afsnit handler om demografi, og hensigten med afsnittet er, at kortlægge respondenternes karakteristika. Disse informationer gør det muligt at identificere potentielt forskellige svartendenser afhængigt af uddannelsesniveau, bopæl, køn og alder. Repræsentativiteten bliver også tydeligere på baggrund af indsigten i demografien, da det eliminerer uvished om, hvorvidt et bestemt

karakteristikon ved respondenterne enten er over- eller underrepræsenteret i forhold til undersøgelsespopulationen.

Det næste afsnit handler om respondentens følelser og bekymringer. Her er intentionen at afdække respondenternes følelsesmæssige oplevelse af coronakrisen. Afsnittet skal danne grundlag for sammenholdning med Honneths anerkendelsesteori, hvori der blandt andet spørges ind til, hvorvidt respondenterne føler, at deres bekymringer møder anerkendelse i samfundet og deres sociale omgangskredse.

Tredje og sidste del omhandler samfundet, og de forholdsregler der er gældende. Her spørges der ind til respondentens følelser og bekymringer om den specielle samfundssituation. Der spørges f.eks. ind til, hvorvidt respondenterne oplever, at sine medborgere overholder reglen om to meters afstand til dem selv og hinanden. Dette giver anledning til refleksion hos respondenterne samtidig med, at det er en specifik måde, hvorpå anerkendelse kan opleves, da det kan siges, at der ligger en form for anerkendelse i at holde afstand til dem, der er særligt udsatte for fare ved smitte.

3.4.5.3 Design

Med henblik på at muliggøre en analyse af et spørgeskema, kan det med fordel konstrueres med lukkede spørgsmål (Møller 2019:220). Derfor er størstedelen af spørgsmålene i det udarbejdede spørgeskema lukkede, hvilket vil sige, at majoriteten af spørgsmålene besvares ved afkrydsning af felter. Afkrydsningen er skalabaseret, hvor respondenterne kan krydse af fra et til fem. Hvert spørgsmål præsenteres med en kort forklaring af hvad skalaen repræsenterer, samt hvorvidt en eller flere rubrikker kan krydses af. Fordelen ved at opstille spørgsmålene således er, at det er overskueligt for respondenterne at tilkendegive sit svar, og det er håndgribeligt at analysere på efterfølgende. Ulempen ved denne type design er, at respondenterne kan føle, at deres holdning ikke tilstrækkeligt kan gøres op på en skala fra 1-5, og det kan tænkes, at nogle respondenter har følt sig nødsaget til at vælge et punkt, som de ikke føler sig fuldkomment enige i (Rasmussen, Østergaard & Andersen 2017:123-125).

Designet har fungeret godt, men selve udarbejdelsen af spørgsmålene i forhold til teorien har gjort, at rækkefølgen i spørgeskemaet er en anelse rodet. En enkel respondent henvendte sig

med venlig feedback om, at rækkefølgen på spørgsmålene var lidt uoverskuelig. Derfor blev det valgt, at spørgsmålsrækken blev finjusteret, så spørgsmålet omkring økonomi, der stod lidt for sig selv i midten af skemaet, blev rykket ned i bunden.

3.4.6 Evaluering af spørgsmål, svarmuligheder og svarsituation

3.4.6.1 Spørgsmålene

Spørgsmålene er gjort så enkelte, korte og letforståelige som muligt. Respondenterne har, som bekendt, kunne afkrydse et svar på en skala fra 1-5, og det har kun været muligt at gå videre til næste spørgsmål, hvis respondenterne har besvaret alle foregående spørgsmål. Det har fungeret godt, fordi der ikke nogen steder er opstået mangler i form af ubesvarede spørgsmål. Der er dog opstået tilfælde, hvor respondenterne har fortolket spørgsmålene forskelligt. Ved spørgsmålet omhandlende bopæl har flere respondenter fra samme by fortolket spørgsmålet forskelligt. Nogle har skrevet postnummer, andre bynavn og et par stykker har skrevet kommunenavn, hvilket efterfølgende har gjort databehandlingen af dette spørgsmål mere vanskelig, fordi svarene derfor måtte omfortolkes.

3.4.6.2 Svarmulighederne

Grundlæggende kan designet med 1-5 skalaen kritiseres for, at den i nogle tilfælde har været svær for de ældre at forstå. F.eks. ved spørgsmålet omkring, hvorvidt den danske regering har anvendt tilstrækkeligt med midler til at afbøde coronakrisen. Her kan respondenterne svare 1-5, hvor 1= for få midler og 5 = for mange midler. Denne formulering af skalaens værdier kunne have været bedre præciseret, så hvis respondenterne føler, at regeringen har brugt mere end tilstrækkeligt med midler, så kunne vedkommende sætte kryds ved nr. 5. Spørgsmålet er formuleret således, at hvis respondenterne føler, at regeringen har anvendt tilstrækkeligt med midler, så skal vedkommende sætte kryds i nr. 3. Respondenterne skal være opmærksom på, at skalaen ikke på samme måde som ved de foregående spørgsmål går fra lav til høj grad, men i dette tilfælde fra for få midler til for mange midler, så kan der opstå upræcise svar. Ydermere kan databehandlingen kritiseres for at omformulere det, der svarer til 3. på skalaen fra 1-5, til i nogen grad, selvom respondenterne kan tænkes at have tolket 3 som neutral. Denne fejlkilde kunne have været minimeret, hvis der i selve spørgeskemaet var defineret, hvad de enkelte tal repræsenterer.

3.4.6.3 Påvirkning af respondenterne

At spørgeskemaet er sendt pr. mail og videredistribueret af Ældresagens formænd for lokalafdelinger, kan have haft en indflydelse på respondenterne. Dels kan nogle respondenter have siddet derhjemme og svaret på spørgeskemaet med deres bekendte ved deres side, og dels kan det være, at når spørgeskemaet er videredistribueret af f.eks. en formand, kan skemaet blive omtalt og beskrevet på anden vis, end den måde det i første omgang blev.

3.4.7 Analysestrategi og databehandling

Spørgeskemaundersøgelsen er lavet i Googles program, Google Analyse, men for at danne et overblik over undersøgelsens data, anvendes Microsoft Excel, som er brugbart til at opstille og behandle dataene på en overskuelig måde (Rasmussen, Østergaard & Andersen 2017:133-134). I analysen af dataene anvendes der tabeller og grafer, lavet i Excel, der grafisk illustrerer dataenes variable på en håndgribelig måde.

3.4.8 Repræsentativitet, reliabilitet og fejlkilder

I første afsnit i analysedel 1 beskrives det, at stikprøven har en skæv køns- og aldersfordeling, hvor 64,8% af respondenterne er kvinder, og at tre fjerdele af svarpersonerne er mellem 65-75 år. Kigger man på Danmarks folketal for personer mellem 65-75 år, så er fordelingen mellem kønnene mindre radikal. Størstedelen af de ældre i aldersgruppen er ganske vist kvinder, men at fordelingen mellem kønnene i den samlede population er 54% kvinder og 46% mænd, synes stadig at underbygge, at der er en skæv fordeling mellem kønnene i stikprøven (Danmarks Statistik 2020a). I spørgeskemaet er mængden af respondenter 81 eller derover 10% og er i forhold til landsgennemsnittet på 17% underrepræsenteret i undersøgelsen (Ibid.).

Man kan argumentere for, at undersøgelsen i højere grad er repræsentativ for ældre kvinder, og for personer i aldersgruppen 65-75 år, end den er for mænd og den samlede målgruppe på 65-85+ år.

Med henblik på geografien tydeliggøres endnu en ulige fordeling, hvor ældre personer fra Sjælland, særligt fra Herlev, Køge og Brøndby er markant overrepræsenterede sammenlignet med ældre personer fra landets øvrige regioner og byer. Respondenter fra de tre byer udgør

til sammen 76,5% af den samlede stikprøve, hvilket svækker undersøgelsens repræsentativitet, som derfor ikke vurderes repræsentativ for ældre mennesker i Danmark generelt.

Samlet set argumenteres der for, at spørgeskemaundersøgelsen er overvejende repræsentativ for ældre kvinder i alderen 65-75 år, der bor på Sjælland typisk i Herlev, Køge eller Brøndby, fordi denne type respondent er fremtrædende i den samlede stikprøve. Dette taget i betragtning vurderes undersøgelsen ikke i tilstrækkeligt omfang at kunne sige noget generaliserbart om ældre danskere meninger under coronakrisen. Repræsentativiteten kunne have været øget, hvis spørgeskemaet i højere grad var blevet distribueret bredt, så det kunne nå ud til flere ældre personer flere forskellige steder. En lige alders- og kønsfordeling havde naturligvis også kunne styrke undersøgelsens repræsentativitet.

Desuden skal det tilføjes, at distribueringen af spørgeskemaet til diverse Ældresagens lokalafdelinger, og at stikprøven bærer præg af dette, betyder, at man kan argumentere for, at undersøgelsen i et omfang er særlig repræsentativ for Ældresagens medlemmer i de nævnte byer, hvor der er hentet mange svar.

Ydermere kan der forekomme usikkerheder under databehandlingen, hvor tællefejl og andre statistiske beregninger kan opstå. Analysen af dataene er, som nævnt indledningsvist, bearbejdet i Excel, hvor der er lavet grafer, figurer og tabeller, som illustrerer dataene opgjort i procent. Endeligt er det væsentligt at påpege, at projektet undersøger et fænomen, der konstant er under forandring. I tidsrummet, hvor spørgeskemaundersøgelsen har været åben for svar, kan coronasituationen for mange ældre have ændret sig, hvorfor deres meninger løbende ligeledes kan have ændret karakter. Databehandlingen vurderes at have en relativ høj reliabilitet, idet datamaterialet er gennemgået flere gange, og der er lavet flere forskellige analyser af materialet i Excel, for at mindste risikoen for at nogle data overses eller talt flere gange.

3.5 Dokumentanalyse

Det følgende afsnit indeholder en redegørelse af fordele ved dokumentanalyse, og hvorfor disse danner grundlag for valget af dokumentanalyse som analyseredskab i analysedel to.

Yderligere vil det beskrives, hvad der er relevant at holde sig for øje, når man foretager en dokumentanalyse, og hvordan dette gør sig gældende i projektet.

3.5.1 Fordele ved dokumentanalyse

Den væsentligste fordel ved dokumentanalyse er, at den er ressourceeffektiv, idet der kan dannes en stor mængde viden ud fra en begrænset indsats (Triantafillou 2019:147). Der er som oftest mange lettilgængelige dokumenter til rådighed, der kan være anvendelige for den specifikke problemstilling, der arbejdes med. For projektarbejdet har dokumentanalysens ressourceeffektivitet været en klar fordel, idet der er skrevet meget relevant om den nuværende coronakrise.

Dokumenter besidder oftest en stor præcision, og dækker over en stor mængde informationer i mange forskellige tidsperioder (Ibid.). I en tid hvor biblioteker og boghandlere er lukkede, har dokumenterne kunne findes online, hvilket har været afgørende for, at en dokumentanalyse har været mulig.

Dokumenter beskrives oftest som værende et skriftligt objekt eller materiale, og beskrivelsen lægger op til en stor mængde variabler, idet mængden af forskellige objekter og materialer må siges at være uoverskuelig. Normalt vil dokumenter i disse tider, som nævnt, være tilgængelige online (Triantafillou 2019:148-149). I projektet gøres der i analysedel to udelukkende brug af elektroniske dokumenter, fordi adgangen til fysisk materiale, som bekendt, har været yderst begrænset.

3.5.2 Analyse af dokumenter

Dokumenter kan analyseres med forskellige formål. Overordnet set kan dokumenter analyseres med henblik på at belyse aktørers bevidste anvendelse af dokumenter til givne politiske mål, eller at undersøge dokumenters påvirkning af politiske og sociale processer (Triantafillou 2019:152). Der vil i dette afsnit lægges fokus på den førstnævnte tilgang, da det vurderes at denne bedst kan bruges til at besvare denne undersøgelses problemfelt, som indebærer belysning af bl.a. regeringens bagvedliggende mål for dens udlæg under og om coronakrisen.

Aktørers bevidste anvendelse af dokumenter til givne politiske mål, belyses ikke ud fra en undersøgelse af virkeligheden uden for dokumenterne, men rettere ved at finde ud af hvordan dokumenter anvendes af aktører til at fremme egne politiske interesser (Ibid.). Det er blevet vist, at forskellige aktører bruger analyser, redegørelser m.fl. til at fremstille deres værdier så objektivt og rationelt som muligt. Dette gøres med henblik på at legitimere aktørens mål, hvilket kan gøres på flere måder (Ibid.).

En måde hvorpå øget legitimitet omkring en given politik kan opnås, er at fremhæve fordele og nedtone ulemper ved den. Mange officielle policy-dokumenter, hvis formål er gennemførelsen af den valgte politik, kan siges at bære præg af denne ubalance (Triantafillou 2019:152-153). Grundet en begrænsning af hvor kraftigt denne strategi kan tages i brug, kan dette dog omvendt medføre negative konsekvenser i form af svækkelse af legitimiteten, hvilket skyldes, at den givne politik kommer til at virke utroværdig, hvis eventuelle ulemper undlades nævnt (Ibid.). Udtalelser fra kritikere af regeringens tiltag, kan i et vist omfang forventes at bære præg af dette. Derfor er det relevant at have denne fremhævnings og nedtoning for øje.

En anden strategi for hvordan dokumenter kan bruges til et givent politisk formål ved at øge dets legitimitet, er at lægge fokus på de administrative, tekniske og samfundsøkonomiske aspekter af det politiske formål i takt med, at man nedtoner egeninteresser, partiideologiske principper og den sociale kontekst (Triantafillou 2019:153). I dette tilfælde forventes det, at borgere vil møde et eventuelt forslag med større accept, hvis de er blevet overbevist om, at forslaget indebærer administrativt, teknisk og/eller samfundsøkonomisk fornuftige beslutninger. Dette kan kun opnås ved, at bagvedliggende egeninteresser hos de pågældende politikere, planlæggere, erhvervsfolk eller interessegrupper undlades. Gøres det modsatte, kan forslaget tolkes som værende til gavn for personerne bag forslaget og ikke de berørte borgere (Ibid.). Det er i dette projekt valgt at analysere på Løkkes kritik af regeringens tiltag, og da han som tidligere partiformand for Venstre, kan forventes at have en særlig agenda i sinde, er det relevant at holde sig for øje, om der foretages denne sidstnævnte form for legitimering.

En tredje strategi for at øge legitimiteten for et dokument er at undlade den sociale, kulturelle eller økonomiske kontekst (Triantafillou 2019:153-154). Et eksempel på dette er dokumenter fra et stort dæmningsprojekt i Arizona, USA efter 2. verdenskrig, hvori benævnelse af at

gennemførelsen af byggeriet ville medføre at oversvømme et indianerreservat. Dette ville medføre at indianerne skulle flytte mod deres vilje, hvilket først fremgik af senere dokumenter (Ibid.). Ses det at dette gjort, i henhold til coronakrisens økonomiske og/eller folkesundhedsmæssige konsekvenser, af regeringen eller kritikere af regeringens tiltag, kan der være tale om grov vildledning, hvilket naturligvis kan vise sig at være af højeste relevans.

At skulle danne sig et nuanceret og/eller troværdigt billede af, hvordan aktører benytter dokumenter til at fremme deres egne mål, kræver at man foretager sig en såkaldt triangulering. Dette kan gøres ved inddragelse af andre relevante dokumenter fra aktører, der ikke har en direkte forbindelse til den pågældende sag, såsom avisartikler, faglige rapporter og videnskabelige publikationer, som kan give indsigt i andre aktørers perspektiver (Triantafillou 2019:154). I projektet sammenholdes dokumenter, som tidligere nævnt, fra både regeringen og kritikere af regeringens tiltag, og derved belyses flere perspektiver og trianguleringen opnås.

3.6 Anvendt empiri

I følgende redegøres og reflekteres der kritisk over valget af den anvendte empiri i projektets forskellige dele.

3.6.1 Grundlæggende baggrundsviden

I de indledende afsnit, i baggrundsvidensafsnittet og i projektet generelt indgår der statistiske tal om coronaepidemien generelt og dens udvikling i Danmark. Disse er typisk hentet fra Statens Serum Institut, WHO og Sundhedsstyrelsen, fordi det vurderes, at de er de mest troværdige kilder. Disse kilder fungerer, sammen med spørgeskemaundersøgelse, som projektets primære empiri.

3.6.2 Teoriafsnittene

I dette afsnit redegøres der for projektets valgte sekundære kilder, der danner fagligt grundlag for analysen, og underbygger projektets diskussion.

Til at redegøre for teorien om anerkendelse anvendes Honneths egen bog, da det vurderes, at den primære kilde er bedre til at afdække de teoretiske overvejelser, der ligger bag de

forskellige dele af teorien. Man kan omvendt argumentere for, at teorikritikken af Honneth er svækket, fordi der ikke inddrages yderligere kilder eller teorier, der kan udfordre Honneths normative synspunkter. Var en videreførelse af anerkendelsesteorien blevet inddraget, ville teoriets snit og de kritiske refleksioner, i forhold til valget af Honneths syn på anerkendelse, nuanceres.

I analysens anden del bruges rational choice theory gennemgående. Til at udforme teoriets snit om rational choice er der brugt en enkelt kilde fra Investopedia. Dette kan naturligvis kritiseres for at kunne lede til et ensidigt teoretskab, da der ved brug af én enkelt kilde, kan forekomme et unuanceret billede af teorien. Dog vurderedes det at denne kilde har vist sig tilstrækkelig for dette projekt, da den også selv belyser kritik omkring teorien.

I forhold til etikafsnittene anvendes henholdsvis onlinesiden, Stanford Encyclopedia of Philosophy, og bogen etiske teorier af Jørgen Husted. Valget af de to forskellige kilder gør det muligt at beskrive de etiske retninger fra forskellige perspektiver. Stanford Encyclopedia of Philosophy kan kritiseres for ikke at være af tilstrækkelig videnskabelig karakter, idet siden ikke kun består af peer-reviewed publikationer, men også af artikler fra ukendte forfattere. Det er så vidt muligt forsøgt at referere til sider, som er peer-reviewed, men inddragelse af yderligere kilder til at beskrive pligt- og nytteetikken ville have styrket troværdigheden.

3.6.3 Analysedelene

Empirien anvendt i analysedel 1 er udarbejdet i form af spørgeskemaundersøgelsen, som beskrevet i afsnit metodeafsnittet. Analysedel to bruges til at belyse og analysere regeringens tiltag, samt kritik af disse, anvendes kilder fra Statsministeriet, Sundhedsstyrelsen, Information, Berlingske og Cepos m.fl. Valget om brug af kilder som Sundhedsstyrelsen eller statsministeriet, er som tidligere nævnt, taget på baggrund af en vurdering, af en tilstrækkelig troværdigheds tilstedeværelse. Journalistiske kilder som Berlingske og Information er brugt under et krav om kongruente informationer, hvilket vil sige at en eventuel bias modvirkes, ved at undersøge, hvorvidt de pågældende informationer stemmer overens med hvad der skrives andetsteds. Brugen af Cepos som kilde, består af at tilføje statistiske tal til Jakob Kjellbergs kritik af regeringens tiltag. Dette gøres under et forbehold for en potentiel

borgerlig-liberal tilgang, som den uafhængige politiske tænketank beskriver sig selv ud fra (Cepos 2020).

For at kunne belyse og analysere regeringens tiltag og kritik af disse, er tre hovedaktører valgt på baggrund af deres relevans. Til at repræsentere kritik af regeringens tiltag, er tidligere statsminister Lars Løkke Rasmussen og Professor i sundhedsøkonomi, ved forskningsorganisationen VIVE, Jakob Kjellberg valgt. Løkke har i mange år formået at gøre sig hørt i den danske debat, og derfor er det relevant at anvende Løkke som kritiker, fordi hans holdning angiveligt står i opposition til statsministerens. At bruge Jakob Kjellberg som kritiker, og til at kaste sundhedsøkonomisk lys på regeringens tiltag, kan siges at være relevant på baggrund af hans titel som professor i sundhedsøkonomi, og hans del i COVID-19 rådgivningsgruppen, hvor han fungerer som en del af Sundhedsstyrelsens beredskab mod coronaepidemien (VIVE 2020).

Kapitel 4 - Teori

4.1 Axel Honneth – Anerkendelse

I følgende afsnit redegøres der for Axel Honneths teori om anerkendelse, som anvendes i projektets første analysedel. Afsnittet indeholder desuden refleksioner om, hvordan teorien anvendes, og hvad den kan kritiseres for. Teoriafsnittet opdeles efter Honneths tre former for anerkendelse: Følelsesmæssig opmærksomhed, kognitiv respekt og social værdsættelse.

4.1.1 Introduktion

Den tyske professor og teoretiker Axel Honneth er en af de centrale tænkere i Frankfurterskolens tredje generation, en historisk gruppe tyske samfundsforskere, der daterer helt tilbage til 1930'erne (Andersen 2013:408). Honneths sociale teorier og arbejde er konstrueret ud fra en tese om, at individers personlighed er skabt ud fra intersubjektivitet, altså dannes individets personlighed gennem interaktion med andre (Zurn 2015:24). Honneths arbejde er i høj grad inspireret af den tyske filosof Georg W. F. Hegel, den britiske psykolog, Donald Winnicott og den amerikanske socialpsykolog, Georg H. Mead. Honneth refererer til teoretikerne, fordi de har samme opfattelse af, at når individer, med deres

individuelle egenskaber og særtræk, kæmper og bestræber sig på at opnå anerkendelse i deres omgivelser, så dannes individets personlighed ud fra denne intersubjektivitet (Zurn 2015:25).

Honneth trækker også tråde til sin tyske mentor, Jürgen Habermas, som beskriver, at et individ bliver til en individuel person med sin egen identitet gennem socialisering, hvorefter individet lærer, hvordan man skal agere i samfundet og interagere med andre personer, også kaldet intersubjektivitet (ibid.) Begrebet om intersubjektivitet anvender og viderefører Honneth i sin teori om anerkendelse, og bruger Habermas tanker til at beskrive den sociale værdsættelse og anerkendelse. Det er denne intersubjektivitet, som med fordel kan anvendes i projektets analyse til at forklare og afdække, om den ældre danske borger føler sig anerkendt af myndighederne og medborgere under coronakrisen.

Ovenstående opridser kort, hvad Honneths teori om anerkendelse er inspireret af. I det følgende redegøres der for de tre former for anerkendelse, Honneths teori er centreret om.

4.1.2 Følelsesmæssig opmærksomhed

Den første form for anerkendelse Honneth præsenterer i sin bog *The struggle of Recognition*, er den følelsesmæssige opmærksomhed, som, ifølge Honneth, skal forstås som det, individet søger gennem tætte kærligheds- og følelsesmæssige relationer til få nære personer. Dette gør sig gældende ved f.eks. venskab, forældre-barn relationen eller en kæreste (Honneth 1995:95). I de tætte emotionelle kærlighedsrelationer er individerne gensidigt afhængige af hinandens omsorg og accept, og deres tætte bånd medfører, at de er bevidste om hinandens følelser og behov. Anerkendelsen mellem individerne gennem følelsesmæssige opmærksomhed opstår, ifølge Honneth, på baggrund af den gensidige støtte og omsorg individerne udviser overfor hinanden (ibid.). Honneth beskriver, at individerne indgår i et symbiotisk forhold, hvor de gensidigt er afhængige af hinandens anerkendelse, men på samme tid kan påvirke hinanden negativt eller positivt (Honneth 1995:98). Det er også det, som Honneth kalder for intersubjektivitet (ibid.). F.eks. er et barn afhængig af, at en mor anerkender og elsker det, men moderen er også påvirket af, at barnet ligeledes anerkender moderen ved f.eks. at vise, at det også elsker, og har et tilknytningsforhold til moderen. Dette

afhængigheds- og tilknytningsforhold mellem mor og barn udvikler sig naturligvis med alderen, og rollefordelingen kan ligeledes forandre sig (Honneth 1995:100-102).

For projektets undersøgelse er den følelsesmæssige opmærksomhed et centralt punkt at beskæftige sig med, fordi coronakrisen besværliggør den nære kontakt, som, Honneth beskriver, er så vigtig for, at individet føler sig anerkendt i hverdagen. I en vurdering af hvorvidt den ældre del af den danske befolkning føler sig anerkendt i forbindelse med coronakrisen, er dette punkt i anerkendelsesteorien derfor relevant at inddrage.

4.1.3 Kognitiv respekt

Den anden form for intersubjektiv anerkendelse kommer, ifølge Honneth, til udtryk gennem kognitiv respekt (Honneth 1995:109-110). Den følelsesmæssige opmærksomhed og anerkendelse sker gennem tætte relationer til få mennesker, og anerkendelse og selvrespekt opnås gennem samfundets juridiske rettigheder og dets normer (Ibid.). Gennem samfundets juridiske regler har individet dels en forpligtelse til at agere hensigtsmæssigt overfor andre individer ved at følge loven, men det er også beskyttet af samfundets love, der, hvis de ikke overholdes, kan håndhæves af staten (Honneth 1995:110-111). Anerkendelse og selvrespekt hos individet opstår, når individet i et tilstrækkeligt omfang føler, at det selv overholder samfundets regler og normer, og at det selv mener, at det får samme udbytte af de fundamentale rettigheder, som samfundets øvrige individer (Honneth 1995:111-112). Med andre ord mener Honneth, at individet først føler sig anerkendt, og har selvrespekt, når det føler, at det er en moralsk agent, en person der er fri og ligeværdig, og er en individuel del af samfundet som helhed (Honneth 1995:120).

Helt kortfattet dækker den kognitive respekt over den respekt, som er indlejret i alles kognitive skemaer, så at sige. Det er de fundamentale, juridiske rettigheder, som alle individer i samfundet er beskyttet under, og som de forventer sikrer dem individuel frihed og lige rettigheder. For undersøgelsen er det relevant og interessant at undersøge, om den ældre del af befolkningen føler, at de er ligeværdige med den øvrige del af befolkningen. Det kan tænkes, at nogle ældre føler, at de, under den nuværende coronakrise, er en byrde og omkostning for samfundet, og konsekvenserne af sådanne følelser, kan belyses med afsæt i teorien.

4.1.4 Social værdsættelse

Under tredje punkt i anerkendelsesteorien sættes der fokus på individets selvværd, som, ifølge Honneth, i høj grad er betinget af individets kompetencer og kvaliteter (Honneth 1995:122). Hvert individ er unikt, og har sine egne karaktertræk og færdigheder, men individets egne bedrifter og særtræk anerkendes ikke nødvendigvis positivt af andre og af individet selv. Feedbacken fra individets sociale omgangskreds, samfundet og individet selv afhænger i høj grad af, hvad der socialt forventes af individet, og hvad samfundets værdier og mål er (Ibid.). En positiv social værdsættelse er, ifølge Honneth, betinget af, at individets karaktertræk, kompetencer, værdier og ageren stemmer overens med det, individets sociale omgangskreds finder acceptabelt. Samfundets mål opnås bedst i fællesskab, og individet kan, ifølge Honneth, opnå social værdsættelse, hvis individet i dets sociale omgangskreds indgår solidarisk, og deler fællesskabets værdier og interesser. Her skildrer Honneth mellem social værdsættelse i individets nære omgangskreds og social accept i samfundsperspektiv. Selvom et individ er socialt værdsat i vedkommendes sociale gruppe eller omgangskreds, så er det ikke sikkert, at gruppens mål og værdier stemmer overens med samfundets (Honneth 1995:127-128). Det er, ifølge Honneth, umuligt for individet at få alle dets præstationer og færdigheder socialt anerkendt af samfundet og af den sociale omgangskreds, da der ikke ville kunne opstå perfekt balance mellem samfundets, gruppens og individets mål og værdier, fordi individet er individuelt og unikt (Honneth 1995:129-130).

Punktet i anerkendelsesteorien er relevant at inddrage i projektet, fordi, der med afsæt i den sociale værdsættelse, kan kastes lys over, hvorvidt den ældre borger føler, at samfundet herunder myndighederne og de ældres medborgere værdsætter dem under nedlukningen, og om den ældre borgers værdier og mål stemmer overens med samfundets.

4.1.5 Kritiske af valget af Honneth

I moralfilosofien skelnes der mellem "det retfærdige" og "det gode liv", og med udgangspunkt i intersubjektivitet kan man argumentere for, at Honneth indgår under det moralfilosofiske standpunkt, hvor idealet er det gode liv (Andersen 2013:414). Der kan argumenteres for, at teorien ikke i tilstrækkelig grad berører begge genstandsfelter, der har hver sine svagheder,

og som typisk holdes op mod hinanden (Ibid.). Honneths anerkendelsesteori er desuden normativ, hvilket vil sige, at teorien udtrykker, hvordan individets stræben efter anerkendelse bør anskues (Stanford Encyclopedia of Philosophy 2019). I projektet foretages der, som bekendt, en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse, som i høj grad er skruet sammen med henblik på de tre former for anerkendelse. Dette taget i betragtning, kan der argumenteres for, at en spørgeskemaundersøgelse ikke bør være normativ, men hellere være et deskriptivt redskab til at måle på konkrete samfundsvidenskabelige fænomener. Fordi spørgeskemaet er designet med afsæt i teorien, bliver resultaterne næppe udfordrende for teorien, fordi datamaterialet underbygger teorien.

4.2 Rational choice theory

I dette afsnit fremgår en redegørelse af rational choice theory, dette efterfølges af hvordan teorien bruges i dette projekt, rational choice theorys fordelagtighed, samt kritik af teorien.

Grundstenen for rational choice theory er en antagelse om, at rationelle aktører er til stede i samfundet (Ganti 2020). Rationelle aktører tager rationelle beslutninger baseret på rationelle beregninger og den information aktøren har til rådighed, med henblik på at gavnne egne målsætninger (Ibid.). Rationelle aktørers medvirken til rational choice theorys effektivitet består i rationelle aktørers aktive indsats, for at maksimere deres fordele i enhver situation, samt at minimere deres tab (Ibid.).

Rational choice theory, vil i dette projekt, i analysedel 2, igennem dokumentanalyse, blive sammenholdt med regeringens håndtering af coronaepidemien, samt kritikeres udtalelser om håndteringen. Dette gøres med formål om at påvise hvorvidt regeringens tiltag har været rationelle set ud fra et økonomisk perspektiv.

Antagelsen om rationelle aktører tilstedeværelse etablerer forudsætningen, for rationalitet i økonomi (Ibid.). Adam Smith var en af de første økonomer, der medvirkede til udviklingen af rational choice theory, gennem hans studier af egeninteresse og teorien om den usynlige hånd (Ibid.). Teorien om den usynlige hånd og senere udviklinger inden for rational choice theory, modsiger egeninteressens negative konnotationer ved at rationelle aktører, der agerer ud fra egeninteresser, i høj grad kan være fordelagtigt for økonomien (Ibid.).

4.2.1 Kritik af rational choice theory

Der eksisterer dog eksempler på aktører, der agerer irrationelt. Økonom Richard Thalers ide om mental regnskabsføring viser irrationel ageren, på baggrund af aktørers evne til at tilskrive den samme mængde penge forskellig værdi afhængigt af den givne kontekst (Ibid.). F.eks. kan dette være villigheden til at køre til en anden forretning, for at kunne spare 50 kroner på en vare til 100 kroner, men samtidigt at være uvillig til at gøre samme indsats, for at spare 50 kroner på en vare til 5000 kroner (Ibid.). Yderligere viser en undersøgelse af Christopher Simms fra Dalhousie University, at en angstpåvirket aktør, ikke har lige så stor evne til at agere rationelt i en given situation (Ibid.). Disse eksempler fungerer som kritik, af rational choice.

4.3 Pligt og nytteetik

På pressemødet d. 30. marts 2020 taler Statsminister, Mette Frederiksen, igen til danskerne. I det velkendte alvorlige toneleje redegør Statsministeren for coronakrisen, hvor hun fremlægger de seneste tal, og beskriver regeringens og myndighedernes næste strategiske træk i kampen mod coronavirusen er (Statsministeriet 2020d). Dog er der et nyt spørgsmål på dagsordenen, som Statsministeren forholder sig til. Gennem de første ugers nedlukning af det danske samfund begynder der at opstå tvivl om, hvorvidt det kan betale sig at sætte den danske hverdag på standby.

”For vi er et samfund, der bygger på fællesskab og solidaritet og tillid. Og det er også mit udgangspunkt, når jeg får spørgsmålet: Kan vi få regnestykket at se. Det er der nogen, der spørger os om. Vi redder så og så mange liv. Det koster så og så meget. Er det nu pengene værd, bliver der spurgt” (Ibid.)

Statsministeren forsikrer om, at den valgte strategi er at redde så mange menneskeliv som muligt, og at sundhedsvæsenet ikke kollapse. Det understreges tydeligt, at den danske strategi først og fremmest har været at redde liv, og det har de fleste ikke løftet en pegefingert overfor i de første uger af coronaepidemien i Danmark. Danmark er kommet længere ind i epidemiforløbet, og der stilles i højere grad spørgsmålstejn ved regeringens strategiske kurs (Ritzau 2020). Men hvad er det for etiske dilemmaer, regeringen har taget stilling til i

forbindelse med den danske nedlukning, og hvad skal den tage stilling til i genåbningen af Danmark?

I det følgende redegøres der kort for henholdsvis pligt og nytteetik, med udgangspunkt i den danske coronakrise og regeringens nedlukning af samfundet, samt projektets anvendelse af disse.

4.3.1 Pligtetikken

Den tyske filosof og professor, Immanuel Kant, opfattes i dag som en af de mest centrale tænkere inden for moralfilosofien (Stanford Encyclopedia of Philosophy 2016). Grundtesen i pligtetikken er, at mennesket skal handle ud fra fornuften og logikken, når det skal træffe et valg (Husted 2014:69). Kants ide er, at det handlende individ kan finde frem til den etisk rigtige handling, når individet reflekterer over, hvad de øvrige individer i samfundet gør (Ibid.). Det er dog afgørende, at individet skildrer mellem, hvad det er moralsk forpligtet til at gøre, og hvad det er påbudt ikke at gøre. F.eks. er det nyttigt for en hjemløs, subjektet, hvis individet stjæler et æble fra grønthandleren, men individet bør ikke udføre handlingen selvom det i situationen er nyttigt, fordi det er ulovligt at stjæle (Ibid.).

En fundamental refleksion i pligtetikken er, at man bør tænke på, hvad man ville gøre, hvis det var en selv, der lå og f.eks. var syg (Husted 2014:71-72). I det danske samfund kommer pligtetikken særligt til syne, når vi skal hjælpe hinanden. Ser vi en person, der bliver påkørt i trafikken, så er den pligtetiske handling at hjælpe vedkommende, for en dag kan det være, at det er en selv. I sundhedsvæsenet skal nyuddannede læger tage det såkaldte lægeløfte, der kort fortalt går ud på, at lægen sværger på, at han/hun vil udøve sine evner lige uanset hvilken patient, lægen behandler (Læger 2020). Når man i en situation føler sig moralsk forpligtet til at hjælpe en anden i nød, kan man lave generelle regler for, at sådan bør man agere i bestemte situationer fremadrettet, fordi det er det logiske at gøre, når man tænker på, at man selv kan nyde gavn af det på et tidspunkt (Husted 2014:72-73). Kant beskriver desuden, at man i samfundet har forpligtelser overfor hinanden, fordi mennesker er lige meget værd (Husted 2014:88-89). Denne opfattelse gør det interessant at koble pligtetikken til coronaepidemien i Danmark, da den i projektet kan anvendes til at beskrive den kurs, den danske regering har valgt i forhold til håndtering af coronaepidemien.

4.3.2 Nytteetikken

Nyttetikken er en af de mest fremtrædende etiske principper, der gennem flere århundrede har været en moralsk, normativ tankegang, som de to britiske filosoffer, Jeremy Bentham, og John Stuart Mill er kendt for (Stanford Encyclopedia of Philosophy 2014). Nytteetikken har en central tese om, at mennesket skal stræbe efter det fælles bedste (Husted 2014:91-92). Mill beskriver, at glæde og lykke er målet i et menneskes liv, og at individets handlinger skal være redskabet til at opnå dette (Patrick & Werkhoven 2017:10). Den moralfilosofiske retning tager i høj grad afstand fra det egoistiske, og handler grundlæggende om, at fremme nytten for flertallet. For Mills er en handling moralsk god, hvis den skaber lykke og reducerer lidelse, men handlingen skal ske med henblik på at maksimere lykken for flertallet, også selvom det betyder, at egen lykke skal opgives (Ibid:11).

Nytteetikken er baseret på det rationelle, og bygger i høj grad på solidaritet, hvor individets egeninteresse aldrig er vigtigere end fællesskabets (Husted 2014:93). Det handler for nytteetikeren om, at hvis man kan træffe en beslutning til fordel for mængden, så er det den beslutning, man bør træffe (Husted 2014:94). Selvom menneskesynet er, at alle mennesker er lige vigtige, så bør de få sættes til side for de mange (Ibid.). F.eks. ville nytteetikere sige, at hvis man kan redde få menneskeliv nu eller rigtig mange menneskeliv om et halvt år, så skal man redde mængden, fordi det er mest nyttigt for flest mennesker.

Den nytteetiske verdensopfattelse står i kontrast til det pligtetiske, som, i forhold til eksemplet om menneskeliv, vil argumentere for, at det er en pligt at redde alle menneskeliv. Det nytteetiske synspunkt kan synes at være kontroversielt, hvis man ser på den nuværende coronakrise, men for projektet er det relevant at inddrage begge moralfilosofiske perspektiver til, som nævnt, at beskrive regeringens hidtil håndtering af coronakrisen, og belyse det etiske dilemma, regeringen står overfor, når samfundet skal åbnes igen. Som tidligere beskrevet er der gennem de seneste par uger sået tvivl om regeringens kurs, hvor flere forsøger at gøre sig klog på, hvorvidt nedlukningen af Danmark reelt set gavner den danske befolkning. Denne undren læner sig op ad det nytteetiske perspektiv, hvilket gør inddragelsen af nytteetikken relevant for projektets analyse.

Kapitel 5 - Baggrundsviden

5.1 Fra lokal smitte i kinesisk by til global pandemi og dansk nedlukning

Statens Serum Institut (SSI) bringer på deres hjemmeside d. 21. januar en nyhed om, at Verdenssundhedsorganisationen, WHO, har indkaldt til et internationalt hastemøde, grundet et udbrud af en nyopdaget coronavirus i den kinesiske millionby Wuhan (Statens Serum Institut 2020a). Afdelingschef for SSI, Tyra Grove Krause, slår fast at chancen for coronasmitte i Danmark er "meget lav eller usandsynlig" (Ibid.). Virussen spreder sig efterfølgende til en lang række asiatiske lande, men tilfælde bekræftes også i USA, Frankrig og Australien. Den 14. februar dør den første europæer af corona, og små to uger efter, d. 27. februar meldes den første dansker smittet med virussen (Sundhedsstyrelsen 2020a).

Trods udbredt international smitte og et stigende antal dødstilfælde i europæiske nabolande, vurderer Sundhedsstyrelsen, at der fortsat er lav risiko for udbredt smitte inden for Danmarks landegrænser (Tofte & Mansø 2020). Den 2. marts viser det sig, at flere af de nu fire danske coronasmittede er blevet smittet i Sydeuropa, og udenrigsministeriet fraråder alle unødvendige rejser, til flere områder i det nordlige Italien. Få dage efter, d. 4. marts, bestemmer sundhedsminister, Magnus Heunicke, at den danske epidemilovs paragraf 10 tages i brug, hvilke giver de danske myndigheder særlige beføjelser, der gør dem i stand til at isolere og karantænesætte borgere og afspærre områder (Ibid.). Flere og flere tilfælde af virussen opstår i Danmark, og regeringen opfordrer d. 6. marts til, at alle arrangementer og forsamlings på mere end 1000 mennesker aflyses eller udskydes resten af marts (Ibid.). de følgende dage afholdes flere nationale sportsbegivenheder uden tilskuere, de første danskere indlægges på sygehuse og udenrigsministeriet fraråder rejser til andre lande (Ibid.).

D. 11. marts er 514 danskere smittet og 10 personer er indlagt, og på et pressemøde i statsministeriet præsenterer regeringen enorme tiltag, der lukker det danske samfund ned senest fredag d. 13. marts (Statsministeriet 2020a) Blandt andet lukkes alle offentlige tilbud, alle offentligt ansatte sendes hjem, skoler lukker, der fremsættes forbud mod forsamlings på mere end 100 personer indendørs, og det danske udenrigsministerium skærper deres rejsevejledninger og skaber indrejserestriktioner (Ibid.). Samme dag erklærer WHO, at coronavirussen er blevet til en pandemi (Tofte & Mansø 2020). Dagene efter melder flere

virksomheder, at de er i store økonomiske problemer, og det danske c25-aktie-indeks oplever det største fald nogensinde (Ritzau 2020).

Smittetilfældene i Danmark fortsætter med at stige dag for dag, og d. 13. marts noterer Sundhedsstyrelsen, at der er 801 smittede, 23 indlagte og 4 personer på intensiv afdeling (Sundhedsstyrelsen 2020c). Samme dag meddeler regeringen, at Danmark lukker grænsen til Tyskland foreløbigt en måned frem til d. 13. april, og der laves begrænsninger på færge-, fly- og togtransport (Statsministeriet 2020c). Dagen efter dør den første dansker af coronavirus, og den 17. marts indføres der forbud mod forsamlinger på mere end 10 personer, storcentre, frisører og mange butikker lukker (Tofte & Mansø 2020). Den danske økonomi rammes også hårdt af coronakrisen, ledigheden eksploderer og danske virksomheder lider store tab, hvilket får regeringen og folkettingen til at indgå en hasteaftale om lønkomensation og økonomisk støtte (Ritzau 2020a).

D. 23. marts beretter statsministeren på et pressemøde om, at 254 danskere er indlagt og 24 personer er døde. Regeringen præsenterer, at de tiltag der hidtil er blevet fremsat forlænges frem til efter påske d. 13. april (Statsministeriet 2020e). Tallene for antal smittede, indlagte og døde fortsætter med at stige i de følgende dage, og tal fra beskæftigelsesministeriet og jobindsats udtrykker, at der i perioden d. 9. marts til d. 25. marts er kommet 45.000 nye ledige danskere (Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering 2020). Trods ny hastelov d. 26. marts, der giver regeringen mulighed for at forbyde forsamlinger på mere end to personer, begynder myndighederne og regeringen at være behersket optimistiske (Tofte & Mansø 2020). Statsministeren skriver på Facebook d. 28. marts, at hun ikke tror, Danmark skal være lukket ned i flere måneder (Frederiksen 2020). Optimismen varer ved, og på et pressemøde d. 30. marts fortæller statsministeren, at hvis tallene fortsat ser positive ud for antallet af nye indlagte, så vil regeringen langsomt og kontrolleret genåbne Danmark efter påske (Statsministeriet 2020f). Tallene for indlagte falder frem til d. 6. april, hvor statsministeren, trods aflysninger af store arrangementer herunder festivaler, sportsbegivenheder og folkemødet på Bornholm, meddeler at regeringen begynder genåbningen af Danmark efter påske (Statsministeriet 2020g). Regeringens plan er kort fortalt, at de mindste skoleklasser og børn i daginstitutioner skal genoptage deres hverdag, så de hjemmearbejdende forældre får mere ro til at arbejde (Ibid.). På pressemødet slår statsministeren fast, at Danmark står overfor fremadrettede økonomiske udfordringer, men at det har hjulpet, at staten samlet set

har hjulpet arbejdsgivere, arbejdstagere og virksomhederne med mere end 285 milliarder kr. (Ibid.).

Den gradvise, langsomme og kontrollerede genåbning af Danmark er for mange en lettelse, og sammenlignet med andre europæiske lande, så har Danmark håndteret coronavirussen fornuftigt (DR Nyheder 2020).

Set ud fra et økonomisk perspektiv ser den danske situation knapt så positiv ud. Den danske nationalbank offentliggjorde d. 1. april en analyse af, hvilke konsekvenser coronakrisen kan få for dansk økonomi. I analysen beskrives det, at det danske bruttonationalprodukt, BNP, står til at falde med mellem 3 og 10%, og at den offentlige gæld vil stige (Nationalbanken 2020). Nedlukningen af Danmark har ramt danske firmaer og virksomheder hårdt, og det vil sandsynligvis få fremtidige konsekvenser. Men har den danske strategi, der tydeligt har til formål at redde menneskeliv, været rationel, hvis man beskuer coronakrisen fra et økonomisk perspektiv?

Kapitel 6 - Analyse

6.1 Analysedel 1 - Kvantitativ analyse af spørgeskemaundersøgelse

6.1.1 Introduktion

I det foregående kapitel er der redegjort for de teorier, der anvendes i projektets analysedele. I det følgende afsnit præsenteres og analyseres den empiri, som er indsamlet gennem den kvantitative spørgeskemaundersøgelse, skabt med afsæt i Axel Honneths teori om anerkendelse. Med afsæt i empirien og teorien besvares arbejdsspørgsmål 2, og afsluttende rundes analysedelen af med en kort delkonklusion. Ikke alle spørgsmålene fra spørgeskemaet behandles, men vedhæftes som bilag.

6.1.2 Demografisk profil

I det kommende afsnit dannes der et overblik over undersøgelsens respondenter gennem en demografisk profil, hvor respondenternes fordeling af køn, alder, bopæl og uddannelse beskrives.

Tabel 1: Respondenternes uddannelsesniveau fordelt efter køn og aldersgruppen. Opgjort i procent og samlet antal svarpersoner

	65-70 år	71-75 år	76-80 år	81-85 år	85 år+	TOTAL
MÆND						
Kort uddannelse	56%	50%	48%	47%	58%	52%
Mellemlang uddannelse	34%	31%	30%	41%	17%	32%
Lang uddannelse	9%	17%	20%	12%	8%	14%
Andet	1%	2%	2%	0%	17%	2%
<i>Antal svarpersoner</i>	110	88	56	17	12	283
KVINDER						
Kort uddannelse	46%	55%	56%	56%	65%	52%
Mellemlang uddannelse	44%	35%	34%	12%	29%	37%
Lang uddannelse	8%	8%	7%	18%	0%	8%
Andet	2%	2%	3%	15%	6%	3%
<i>Antal svarpersoner</i>	229	167	73	34	17	520
Samlet antal svarpersoner	339	255	129	51	29	803

6.1.2.1 Køn

Distribueringen af spørgeskemaundersøgelsen er ikke foretaget med en intention om at stræbe efter en ligelig fordeling mellem køn, hvorfor skemaet er sendt vilkårligt ud uden henblik på dette. Generelt er der, hvis man ser på tal fra Danmarks Statistik, flere kvinder end mænd på over 65 år (Danmarks Statistik 2020b). Af den samlede stikprøve er der en tydelig overrepræsentation af kvinder, der udgør 64,8% af det samlede antal respondenter, hvilket udtrykker, at spørgeskemaundersøgelsen ikke stemmer overens med undersøgelsespopulationens fordeling mellem kønnene. Det kan tænkes, at den store andel af kvindelige respondenter kan være et udtryk for, at kvinder i den undersøgte aldersgruppe er mere tilbøjelige til at besvare spørgeskemaer. Den skæve fordeling mellem køn betyder, at undersøgelsen er mere repræsentativ for ældre danske kvinder end mænd, hvilket tages til eftertanke, når undersøgelsens validitet vurderes afslutningsvist.

6.1.2.2 Alder

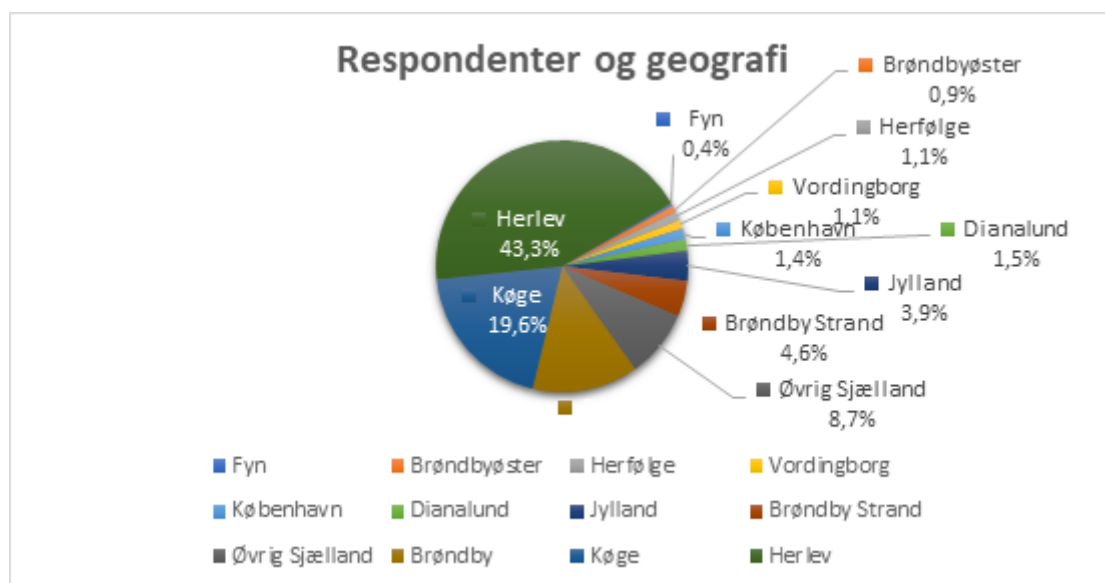
Stikprøven viser en skæv aldersfordeling, idet næsten tre fjerdele af respondenterne er mellem 65 og 75 år, og kun ca. en fjerdedel er 75+. Tendensen kan begrundes med, at danskere, der er 75+, sammenlignet med de 65-75-årige, bruger internettet mindre, hvilket

kan have haft en betydning for, hvem der har modtaget spørgeskemaet, der, som bekendt, er blevet distribueret online (Danmarks Statistik 2018). Dertil kan de personer, der er medlem af Ældresagen i diverse lokalområder, og som har modtaget spørgeskemaet, i større grad være i aldersgruppen 65-75 år, men Ældresagen har, som forventet, ikke vendt tilbage efter henvendelse om, hvad aldersfordelingen er hos deres medlemmer.

6.1.2.3 Uddannelsesniveau

Halvdelen af de kvindelige og mandlige respondenter har et lavt uddannelsesniveau, og den tendens afspejler tal fra Sundhedsstyrelsens Ældreprofil 2019, hvor det beskrives, at danskere på over 65 år har en kort uddannelse (Sundhedsstyrelsen 2019). Af spørgeskemaundersøgelsens stikprøve kan der udledes en sammenhæng mellem alder og uddannelsesniveau. Af tabel 1. fremgår det, at uddannelsesniveaut for kvinder og mænd falder stigende med alderen. Flere mænd har en lang uddannelse, mens flere kvinder har en mellemlang uddannelse. Ældre med en kort uddannelse er procentvis ens blandt mænd og kvinder.

6.1.2.4 Geografi

Figur 1: Respondenterne fordelt efter bopæl. Procent af samlet antal respondenter

Stikprøven er afgrænset til ældre personer i Danmark, og spørgeskemaet er, som nævnt i metodeafsnittet, så vidt muligt forsøgt sendt ud til ældre bosat forskellige steder i Danmark. Hensigten med at udsende undersøgelsen bredt er, at man herved kan tegne et

repræsentativt billede af, hvordan den almene, ældre dansker oplever coronakrisen i Danmark. Ønsket om at nå bredt ud er dog ikke blevet realiseret, og undersøgelsen kan ikke siges at være repræsentativ for danske ældre, idet der er en massiv overrepræsentation af personer fra Herlev, Køge og Brøndby. Herlev udgør ca. 43,3% af den samlede stikprøve, hvilket bl.a. kan skyldes, at formanden for Ældresagen i Herlev har bragt undersøgelsen i lokalafdelingens nyhedsbrev, der ifølge vedkommende, er sendt til ca. 1100 medlemmer. Man kan derfor argumentere for, at undersøgelsen i højere grad er repræsentativ for ældre personer på Sjælland, hvor en stor del, næsten en tredjedel, af respondenterne er fra. Undersøgelsen er således i højere grad repræsentativ for særligt Herlev, Køge og Brøndby, fordi respondenter der er bosat der, udgør en betydelig del af den samlede stikprøve.

Undersøgelsen er nået ud til personer bosat i Jylland og på Fyn, men af den samlede andel udgør respondenter fra disse områder under 5%, og undersøgelsen vurderes derfor i langt mindre grad repræsentativ for ældre mennesker bosat på Fyn og i Jylland.

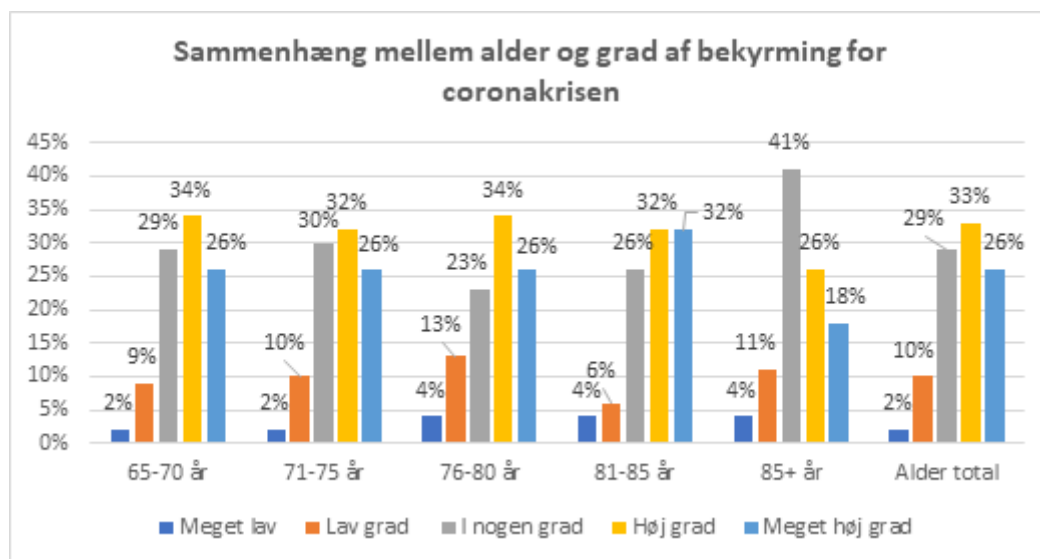
6.1.2.5 Den typiske respondent

Med henblik på ovenstående tegner der sig et billede af, at den typiske respondent, som indgår i stikprøven, er en kvinde i alderen 65-70 år med et lavt uddannelsesniveau, som bor på Sjælland, typisk i Herlev, Køge eller Brøndby.

6.1.3 De ældres bekymringer og følelser

I de følgende to kapitler analyseres dataene fra spørgeskemaundersøgelsen med afsæt i Axel Honneths teori om anerkendelse, der, som bekendt, er taget udgangspunkt i, da spørgeskemaundersøgelsen blev designet. Teorien inddrages løbende til at forklare og fortolke de tendenser, spørgeskemaundersøgelsen udtrykker. Fremgangsmåden vil, som tidligere nævnt, være med udgangspunkt i spørgeskemaet, og spørgsmålene gennemgås derfor i rækkefølge. Nogle af spørgsmålene sammenlægges, for dels at gøre databehandlingen kort og præcis, og fordi nogle af spørgsmålene hænger sammen.

6.1.3.1 Hvor bekymrede er de ældre for coronakrisen?

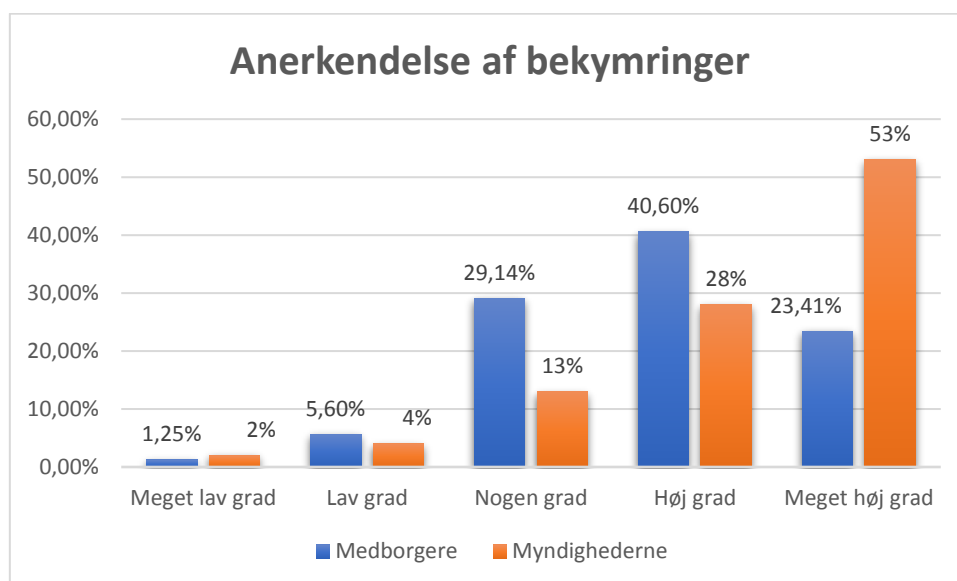
Figur 2: Sammenhæng mellem alder og grad af bekymring for Coronakrisen opgjort i procent

Første spørgsmål vedrørende respondentens følelser og bekymringer spørger ind til deres overordnede bekymring for coronakrisen i Danmark. Dataene viser, at den ældre dansker er bekymret for corona i Danmark, men det kommer til udtryk, at alder ikke har en signifikant betydning for graden af bekymring. Det ses, at de forskellige aldersgrupper, med undtagelse af personer på 85+, finder coronakrisen nogenlunde lige bekymrende, men at de 81-85-årige er dem, der bekymrer sig mest.

Desuden er det interessant, at respondenterne på 85+ er mindre bekymrede end de øvrige aldersgrupper, selvom Sundhedsstyrelsen vurderer, at personer over 80 år er særligt sårbare overfor coronavirussen (Sundhedsstyrelsen 2020b). Der skal dog tages det forbehold, at personer over 85 år kun udgør 4% af stikprøven, og repræsentativiteten for denne aldersgruppe er derfor svækket.

Samlet set vurderes det på baggrund af undersøgelsen, at størstedelen af ældre danskere i høj- eller i meget høj grad bekymrer sig for den aktuelle coronakrise, og at lidt under en tredjedel, 29%, er mindre bekymret. Med henblik på respondenternes alder, hvor knap 75% er mellem 65-75 år, så tegner undersøgelsen et billede af, at danskere i denne aldersgruppe i høj eller meget høj grad bekymrer sig om coronakrisen, dog stadig mindre end personer i alderen 81-85 år.

6.1.4 Anerkendelse af bekymringer

Figur 3: Respondenternes følelse af anerkendelse af deres bekymringer fra medborgere og myndigheder

Figur 3 illustrerer en oversigt over, i hvor høj grad de ældre føler, at deres bekymringer forbundet med coronakrisen anerkendes af henholdsvis deres medborgere og af myndighederne. For Honneth er det centralt for individet, at det modtager en positiv social værdsættelse og anerkendelse af dets sociale omgangskreds. Derfor er det relevant at undersøge, om den ældre borgers bekymringer anerkendes af vedkommendes medborgere. Ifølge Honneth handler det i høj grad om, at individet indgår i et solidarisk fællesskab, der deler fælles værdier og interesser, og hvor der opstår gensidig respekt overfor hinanden (Honneth 1995:121-122). Af figuren fremgår det, at de fleste ældre i høj grad føler, at deres bekymringer anerkendes af deres medborgere. Det tyder på, at den nuværende samfundssituation er noget, der får folk til at stå solidarisk sammen, hvilket kan tænkes at have en positiv virkning på, at folk i samfundet generelt anerkender hinandens bekymringer, fordi det er noget, der berører alle. Ifølge Honneths anerkendelsesteori vil denne form for solidaritet have positiv indflydelse på individerne, der vil føle sig socialt accepteret af samfundets øvrige individer (Ibid.).

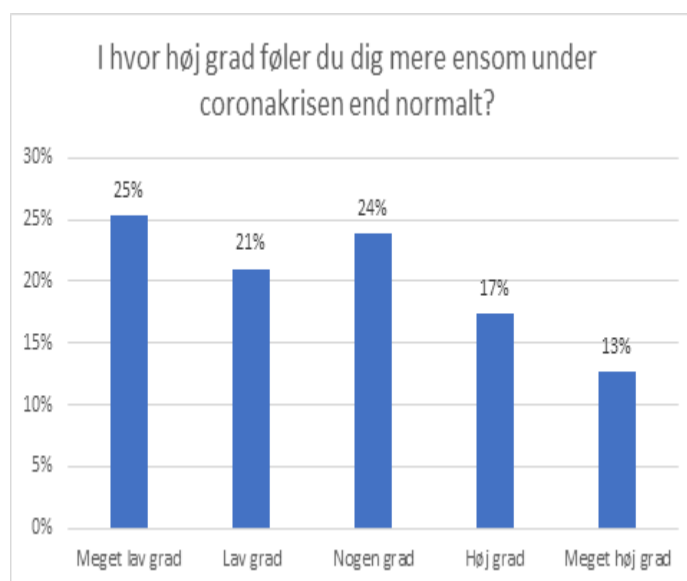
Stikprøven viser desuden, at over halvdelen af de ældre i meget høj grad føler, at myndighederne anerkender deres bekymringer. For Honneth er social værdsættelse fra myndighederne og den sociale omgangskreds forudsætningen for, at individet føler sig

anerkendt (Honneth 1995:122). I henhold til anerkendelsesteorien tegner der sig et billede af, at både de ældres medborgere og myndighederne tager de ældres bekymringer alvorligt.

At de ældre føler, at deres bekymringer tages alvorligt, er ikke overraskende, hvis man tænker på, at der på nuværende tidspunkt hersker enighed om, at samfundets mål angiveligt er at redde så mange liv som muligt. Det er et mål, som både myndighederne og de ældres medborgere er med til at efterleve. Ifølge Honneth er det fælles mål i samfundet centralt, for at parterne gensidigt respekterer og anerkender hinanden ((Honneth 1995:121). Tendensen er ikke overraskende, hvis man tænker på, at den nuværende nedlukning af samfundet er foretaget med henblik på at skåne sårbare og de ældre mennesker. Trods den vidtgående nedlukning af hensyn til samfundets udsatte befolkningsgrupper, viser stikprøven, at de ældre generelt ikke føler sig omtalt som en byrde for samfundet (se bilag 3, figur 4).

I medierne er der efterhånden, som coronaepidemien i Danmark er skredet frem, blevet skrevet om, at en mulighed for genåbning også er, at de ældre mennesker selv isolerer sig fra samfundet, og derved undgår at blive smittet. Hvis diskursen i de danske medier gradvist har forandret sig, og den nu er gået hen og blevet mere kritisk overfor ældre mennesker, som værende dem, der skal beskyttes, kan de ældre føle, at de i højere grad gøres til en byrde for samfundet. Omvendt, kan en forklaring på, hvorfor størstedelen af respondenterne ikke føler, at de er gjort til byrde, være Statsministerens hidtidige udtalelser om, hvor vigtigt det er, at alle tager hensyn til de ældre og sårbare (Statsministeriet 2020b).

6.1.5 Ensomhed

Figur 5: Respondenternes svar på grad af ensomhed opgjort i procent

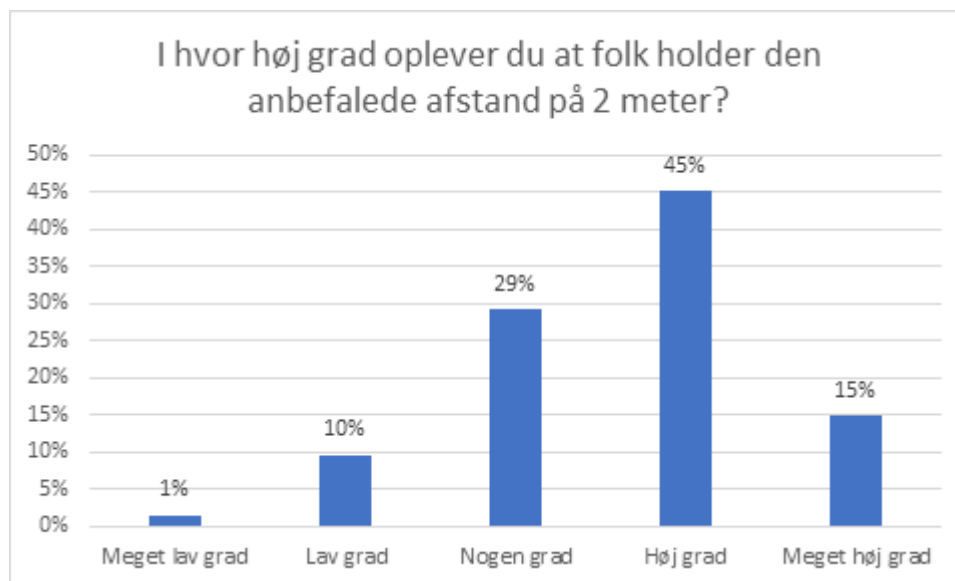
Spørgeskemaundersøgelsen viser, at over halvdelen af respondenterne føler sig mere ensomme under coronakrisen end normalt, men at den øvrige halvdel i lav eller meget lav grad ikke føler, at de er mere ensomme end normalt. Her er det relevant at inddrage det, Honneth kalder, den følelsesmæssige opmærksomhed, hvor individet gennem nære kærligheds- og følelsesmæssige relationer til få personer får støtte og omsorg, som resulterer i gensidig anerkendelse mellem individerne (Honneth 1995:95). Den nære kontakt er, grundet risikoen for smitte, sat på pause, og det betyder, at de ældre mennesker ikke har samme mulighed for at ses med deres tætte relationer. Honneth beskriver, at den følelsesmæssige opmærksomhed spiller en afgørende rolle for, at den ældre føler sig anerkendt, men den form for anerkendelse mellem individerne i de nære relationer er sat under pres. Honneth dvæler ikke i sit værk ved, at den nære kontakt i moderne teknologiske tider kan foregå virtuelt, angiveligt fordi værket ikke er opdateret ift. moderne teknologi. Men selvom den nære kontakt ikke er den samme, så viser spørgeskemaundersøgelsen, at de ældre kompenserer med telefonopkald til familie, venner og bekendte. 71,2%, har svaret, at de bekæmper ensomhed gennem telefonopkald til deres nære, men 54,4% af de adspurgte svarer også, at de bekæmper ensomheden ved at være sammen med familie, venner og bekendte i overensstemmelse med myndighedernes forholdsregler (se bilag, figur 6).

Den gensidige omsorg og støtte afgrænses for manges vedkommende til telefonsamtaler, der må påstås ikke at være det samme som, hvis den ældre kunne mødes med familie og venner,

som de plejer. Det kan tænkes, at andelen af ældre borgere der føler sig ekstra ensomme under coronakrisen ville være større, hvis ikke der var samme muligheder for virtuelt samvær, som de fleste af respondenterne har.

6.1.6 Forholdsregler og samfundet

6.1.6.1 Myndighedernes krav og retningslinjer

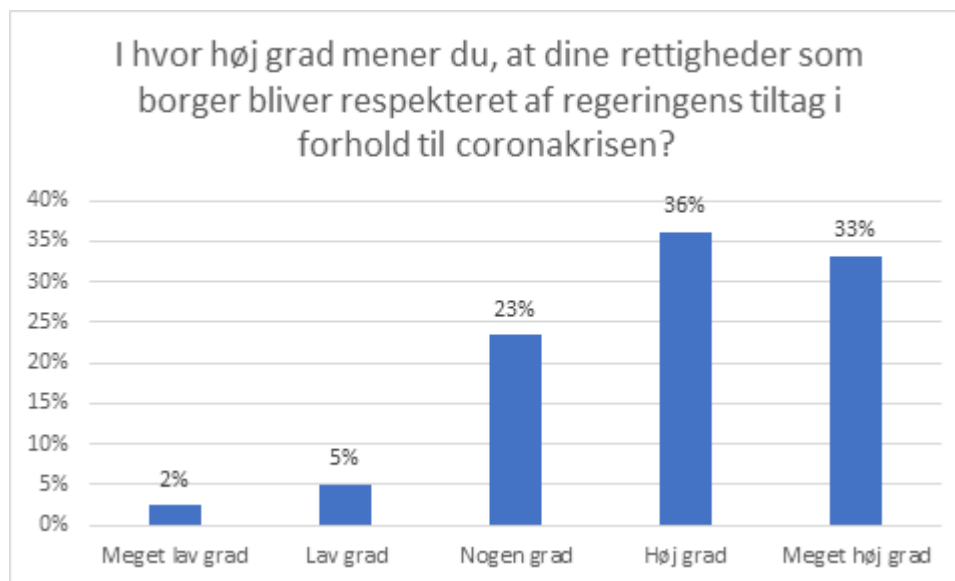

Figur 7: Samlet antal respondenter og svar på, om de oplever, at folk holder den anbefalede afstand på 2 meter, opgjort i procent

Figur 7 viser i hvor høj grad de ældre mener, at folk overholder den anbefalede afstand på to meter. Af stikprøven kommer det til syne, at respondenterne generelt mener, at deres medborgere er gode til at overholde den sociale afstand på to meter. At de ældre mener således, har ifølge anerkendelsesteorien en positiv indvirkning på, om de ældre føler sig anerkendt. Honneth taler om den kognitive respekt, hvor anerkendelse opnås, når individet og samfundets øvrige individer overholder de juridiske love og regler, som er gældende for samfundet (Honneth 1995:111). For Honneth opstår anerkendelsen for individet, når det føler, at det får fuld gavn af de rettigheder i samfundet, som er gældende for alle, og som alle har en moralsk og juridisk forpligtelse til at følge (Honneth 1995:111-112). At de ældre generelt mener, at afstands anbefalingen overholdes af samfundets borgere, skaber gunstige vilkår for den gensidige respekt, som beskrevet, ifølge Honneth, er vigtig for, at den ældre føler sig anerkendt.

For at den kognitive respekt bliver gensidig, kræver det også at den ældre selv mener, at de overholder de regler og retningslinjer, som myndighederne har pålagt befolkningen. 94,2% af respondenterne svarer, at de i høj eller meget høj grad efterlever regeringens krav (se bilag, figur 8). Honneth beskriver, at individet føler sig anerkendt, når det føler, at det er en moralsk agent, der følger reglerne i samfundet på lige fod med samfundets øvrige individer (Honneth 1995:120). Datamaterialet viser, at den ældre mener, at de selv er bedre til at overholde myndighedernes retningslinjer end folk generelt, men af tallene kan det, i henhold til anerkendelsesteorien, udledes, at den ældre borger føler, at der er en gensidig respekt i samfundet, hvor den ældre og folk generelt er gode til at overholde reglerne. Dette taget i betragtning ville Honneth angiveligt argumentere for, at den ældre føler sig anerkendt set ud fra teoriens beskrivelse af kognitiv respekt.

6.1.7 Rettigheder

Figur 9: Samlet antal respondenter og svar på, om de føler, at deres rettigheder som borger respekteres af regeringens tiltag, opgjort i procent

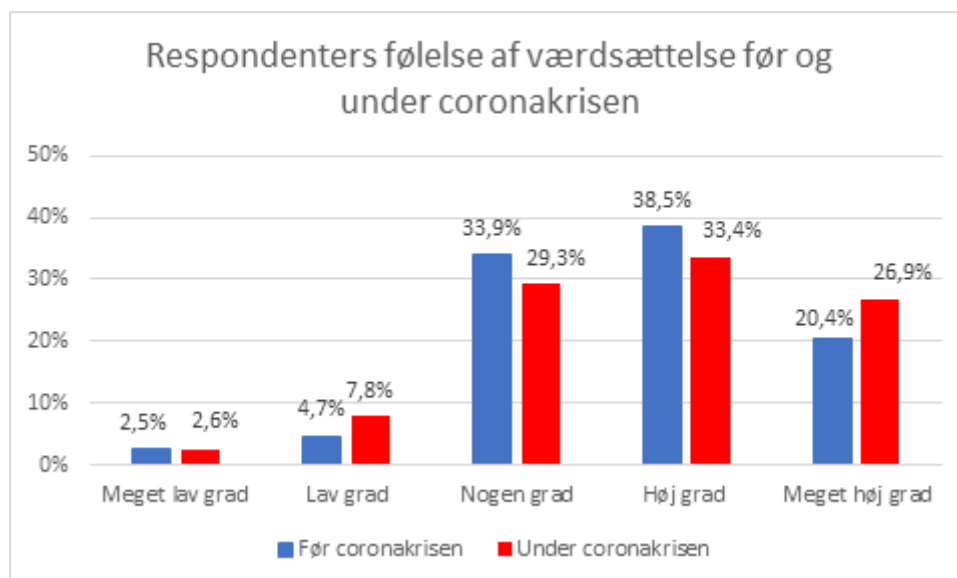
Honneth beskriver, at det enkelte individ skal føle, at de får det fulde udbytte af de rettigheder, der sikrer, at individet er ligeværdigt med samfundets øvrige individer, for at opnå kognitiv respekt (Honneth 1995:111). I spørgeskemaundersøgelsen kommer det til udtryk, at flertallet af de ældre adspurgte mener, at deres rettigheder i høj eller meget høj grad respekteres af regeringens tiltag i forhold til coronakrisen. Selvom samfundet er lukket ned, så kan svarene på spørgsmålet være et udtryk for, at de ældre borgere trods de vidtgående restriktioner føler, at deres individuelle rettigheder som samfundsborger

respekteres af regeringens tiltag. Som beskrevet i det ovenstående afsnit, mener de ældre borgere også, at de selv og deres medborgere følger de pålagte retningslinjer, og det kan derfor tænkes, at de ældre borgere ikke føler, at deres rettigheder på anden vis krænkes, fordi alle i samfundet er underlagt de samme regler, som de ældres medborgere i øvrigt, ifølge de ældre, er gode til at overholde.

Grundlæggende kan det anskues således: Den ældre føler sig, ifølge Honneths anerkendelsesteori, anerkendt, idet de ældre borgere føler, at regeringens tiltag respekterer deres individuelle rettigheder, den ældre føler selv, at han/hun er god til at overholde retningslinjerne, og den ældre borger mener, at samfundets borgere er gode til at overholde reglerne om f.eks. social afstand.

6.1.8 Værdsættelse

Tidligere er det blevet belyst, at respondenterne føler, at både myndighederne og deres medborgere anerkender deres bekymringer i forbindelse med coronakrisen. Disse to aktører udgør kun en del af det samlede samfund, hvorfor det er relevant at spørge ind til, i hvor høj grad den ældre borger føler sig værdsat af samfundet generelt, før og under coronaepidemien.

Figur 10: Samlet antal respondenter og svar på, om hvor værdsatte de føler sig af samfundet før og under coronakrisen, opgjort i procent

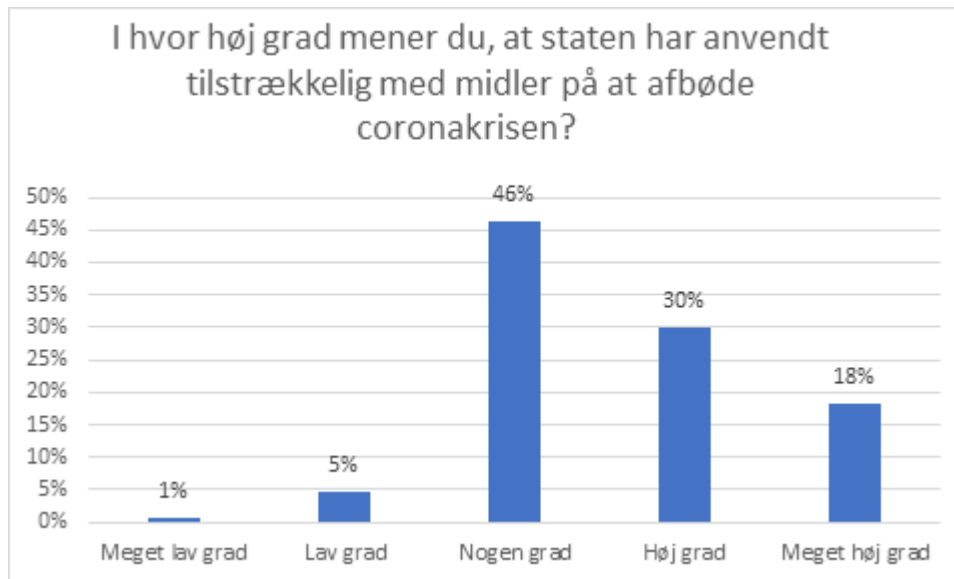
Spørgeskemaundersøgelsen viser, at de ældre mennesker overordnet set føler sig værdsat af samfundet. Det interessante at bide mærke i er, at respondenterne, på gennemsnit på en skala fra 1-5, føler, at de i nogen- til høj grad (3,69 ud af 5) følte sig værdsat af samfundet, før coronavirussen lukkede Danmark ned. Sammenlignes dette med i hvor høj grad de ældre føler sig værdsat under coronakrisen, tydeliggøres en lille forskel, hvor de ældre føler sig 3,74 ud af 5 værdsat. Under krisen mener 6,5% flere, at de i meget høj grad bliver værdsat af samfundet, men procentandelen i den anden ende af skalaen også steget, og 3,1% flere mener, at de i lav grad værdsættes af samfundet.

Samlet set mener de ældre ikke, at de i lav grad værdsættes af samfundet, men forskellen på den gennemsnitlige grad af værdsættelse før og under coronakrisen er minimal, hvilket kan synes forbløffende, taget i betragtning samfundet i et vist omfang er lukket ned for alle borgere af hensyn til de ældre og sårbare.

At respondenterne ikke i endnu højere grad føler sig værdsat af samfundet under coronakrisen, kan skyldes, at samfundsdiskursen bærer præg af, at Danmark har mange ældre mennesker, som, i nogles øjne, anses for at være en byrde for samfundet. Det er et dilemma, der deler vandende, men som kan tænkes at være noget, der får de ældre mennesker til at føle, at de ikke er nær så værdsatte, som de angiveligt kunne ønske. Honneth fokuserer i sit teoretiske værk på, at individet modtager social værdsættelse på baggrund af dets personlige færdigheder og kompetencer (Honneth 1995:122). Ældre mennesker og pensionerede kan forventes ikke at have samme arbejdsmæssige færdigheder, som de havde, da de var yngre, hvorfor deres bidrag til samfundet i et vist omfang forringes.

6.1.9 De ældres holdning til regeringens anvendelse af ressourcer

Endeligt er det interessant for projektet at undersøge, om ældre danskere mener, at den danske regering har anvendt tilstrækkeligt med midler på at afbøde coronakrisen, fordi denne viden kan bidrage til at belyse, om regeringens indsats er tilstrækkelig. Dataene fra dette spørgsmål anvendes også i diskussionsafsnittet, hvor de inddrages til at diskutere, om regeringen har anvendt Danmarks ressourcer fornuftigt, set ud fra den ældre del af befolkningens holdninger.

Figur 11: Med den danske økonomi i mente, i hvor høj grad mener du, at staten har anvendt tilstrækkelig med midler på at afbøde coronakrisen? (1 = for få midler og 5 = for mange midler)

Undersøgelsen tegner et billede af, at de ældre mener, at regeringen har anvendt for mange midler på at afbøde coronakrisen. Coronavirussen er noget, der påvirker alle danskere, men tallene kan udtrykke, at det for nogle få ligger tættere på livet, hvorfor de ikke svarer, at regeringen har brugt for mange midler. Det kan tænkes, at flertallet som mener, at regeringen har anvendt for mange midler på coronakrisen, ikke føler, at virussen udgør en alvorlig trussel, fordi de ikke har oplevet den på nært hold. Havde man stillet samme spørgsmål i det nordlige Italien eller i Madrid, hvor coronavirussen har haft mere omfattende fatale konsekvenser for rigtig mange mennesker, så havde der angiveligt tegnet sig et andet billede, fordi ældre mennesker i de nævnte områder i højere grad har virussen tættere inde på livet end i Danmark (Kovyakh et.al. 2020).

Man kan argumentere for, at tallene i figur 11 udfordrer nogle af de tendenser, som er blevet belyst i databehandlingen af spørgeskemaundersøgelsen. Det kom til syne, at de ældre føler, at både myndighederne eller deres medborgere agerer hensigtsmæssigt, og at de føler, at deres bekymringer anerkendes af begge de nævnte parter. Her strider talmaterialet i figur 11 imod de tendenser, der grundlæggende udtrykker, at de ældre føler sig anerkendt af myndighederne. Men der kommer samlet set nogle klare tendenser til syne i spørgeskemaundersøgelsen, og de vil kort blive ridset op i det følgende afsnit.

6.1.10 Opsamling

Formålet med spørgeskemaet er at undersøge, hvordan de ældre danske borgere oplever coronakrisen, og om de ældre føler, at de selv og deres bekymringer anerkendes af samfundet. Det kan konkluderes, at stikprøven vidner om, at de ældre bekymrer sig om den nuværende coronakrise. Her er Axel Honneths anerkendelsesteori løbende blevet anvendt til at forholde sig til de tendenser, som respondenternes svar synliggør. Med afsæt i teorien kan det overordnet udledes, at stikprøvens respondenter generelt føler sig anerkendte under coronakrisen.

Trods det faktum at de normale forudsætninger for anerkendelse er stærkt udfordrede under coronakrisen, hvor særligt den følelsesmæssige omsorg gennem nære fysiske relationer er sat på pause, så synes de ældre ikke at udtrykke en mangel på anerkendelse. Den kognitive respekt synes være kompenserende for den manglende sociale kontakt. Honneth hæver, som beskrevet, at den gensidige respekt mellem individerne er væsentligt, og følelsen af gensidig respekt tør siges at udspringe af respondenternes svar, hvor de ældre mener, at de selv og deres medborgere er gode til at overholde de retningslinjer, der er gældende for alle.

6.2 Analysedel 2

I følgende afsnit redegøres der for kort den danske regerings indsats under coronaepidemien i Danmark. Redegørelsen tager fat i myndighedernes tiltag, og fungerer som en indledning til den efterfølgende dokumentanalyse af, hvad regeringens strategi kan få af økonomiske konsekvenser for Danmark.

6.2.1 Coronakrisens omkostninger

Den danske regerings indsats mod coronavirussen har været omfattende og ressourcekrævende. Samfundet har i mange uger været lukket ned, og det økonomiske apparat har været sat mere eller mindre på pause. Alligevel er den danske kurs sammenholdt med nabolandet, Sveriges, positiv set ud fra antallet af døde. I skrivende stund, den 20. maj 2020, har 554 danskere mistet livet til corona (Statens Serum Institut 2020). I Sverige er der samme dato bekræftet 3743 coronarelaterede dødsfald, hvilket er over seks gange så mange som i Danmark (Folkhalsmyndigheden 2020). Med henblik på antallet af døde virker den

danske strategi til at have et positivt udfald, men set ud fra et økonomisk perspektiv ser den danske situation knapt så positiv ud. Den danske nationalbank offentliggjorde d. 1. april en analyse af, hvilke konsekvenser coronakrisen kan få for dansk økonomi. Det beskrives, at den danske BNP står til at falde med mellem 3 og 10%, og at den offentlige gæld vil stige (Nationalbanken 2020). Nedlukningen af Danmark har ramt danske firmaer og virksomheder hårdt, og det vil sandsynligvis få fremtidige konsekvenser. Men har den danske strategi, der tydeligt har til formål at redde menneskeliv, været rationel, hvis man beskuer coronakrisen fra et økonomisk perspektiv? Udgangspunktet i den følgende dokumentanalyse er indsatsen mod coronavirussen i Danmark set ud fra en økonomisk og nytteetisk vinkel med afsæt i teorien om rational choice.

6.2.2 Lars Løkke, bannerfører for rational choice?

Tidligere oppositionsleder og statsminister Lars Løkke har i et længere interview i Berlingske snakket om, hvilke ændringer han ville have foretaget i forhold til håndteringen af coronakrisen, og i hvilket omfang han mener, at Statsministeren har taget rigtig hånd om situationen. Løkke siger følgende i forhold til coronakrisen og måden, hvorpå den er blevet håndteret, med henblik på genåbningsstrategien for Danmark:

“ Så skrev jeg allerede dengang, at det jo er det, heltestof er gjort af, altså, at tage ansvaret for at træde på bremsen for at redde menneskeliv. Det med så at sætte køretøjet i bevægelse er straks end sværere størrelse (Holm 2020).”

I første del af citatet roser han Statsministerens måde at tage ansvar på, da hun tidligt i epidemiforløbet valgte at lukke Danmark ned og etablere forholdsregler. Løkke ser sig enig i, at en nedlukning af samfundet er en nødvendigt for at redde menneskeliv, også selvom det kan resultere i økonomiske tab. Løkkes og Statsministerens rationale er på daværende tidspunkt det samme, idet deres fokusset ligger på at sætte en stopper for den eksplosive udvikling af coronasmitte, som man har set i andre lande, f.eks. Italien og Spanien (Ritzau 2020).

Samfundet kan ikke forblive lukket ned, og en genåbningsplan er nødvendig for, at man kan begynde at åbne samfundet op uden for store tilbageslag (Rasmussen 2020a). Det er, som krisen skrider frem, den store skel i Løkkes og Statsministerens rational choice kommer til

syne. Statsministeren meget forsigtig med genåbningen af samfundet og erhvervslivet. Hendes rationale er hovedsageligt at sørge for, at så få mennesker dør af coronavirus som overhovedet muligt. Man kan argumentere for, at Statsministerens morale hovedsageligt er pligtetisk. Det er ikke konsekvenserne af en nedlukning, som er i fokus, men at redde så mange som muligt. Regeringen fremlægger sin fremgangsmåde således:

“Da vi lukkede Danmark ned, sagde regeringen, at vi hellere ville tage ét skridt for langt end et skridt for kort.” (Statsministeriet 2020g).

Kigger man på denne fremgangsmåde ud fra et nytteetisk synspunkt, synes Statsministerens måde at håndtere coronakrisen at være forkert. Nytteetikere fokuserer på velfærdsmaksimering for flest mulige mennesker (Patrick & Werkhoven 2017:11). Det handler om at træffe det valg, som skaber mest velfærd på længere sigt, og i denne sammenhæng vil det angiveligt betyde, at prisen for at redde nogle menneskeliv er for høj. Løkke deler holdning med dette rationale, og har sagt: *“Kuren må ikke blive værre end problemet!”* (Rasmussen 2020b).

Rational choice teori foreskriver rationelle aktørers tilstedeværelse (Ganti 2020). På baggrund af rationelle beregninger og den viden den rationelle aktør har til rådighed, træffer aktørerne rationelle beslutninger med formålet om at maksimere fordele og minimere tab ved den givne situation (Ibid.). Det ønskes fra Løkkes perspektiv, at man ikke skal være så påpasselig i forhold til genåbningen af Danmark, og han udtrykker, at nedlukningen kan forårsage økonomiske problemer, der bliver større end selve coronaepidemien (Holm 2020). Man kan argumentere for, at Løkke på denne måde bannerfører et økonomisk rational choice, idet han sætter økonomien og den overordnede velfærd i fokus.

Ideen bag nedlukningen af samfundet er angiveligt at sætte en stopper for problemet og ikke at skabe et endnu større problem i fremtiden. Venter regeringen for længe, eller åbnes samfundet for langsomt op, kan det skabe store økonomiske problemer og have konsekvenser for samfundet fremadrettet (Mogensen 2020). Statsministeren siger på et pressemøde den. 14. april, at Danmark går ind i fase ét i genåbningen af Danmark (Statsministeriet 2020h). Dette indebærer blandt andet, at kommunerne vil åbne op for daginstitutionerne og skolerne, men muligheden for en genåbning afhænger af, at antallet

indlæggelser er faldende, og fortsat ser positive ud. Det betyder blandt andet, at genåbningen af landet er mindre risikabelt end hidtil tænkt, fordi nedlukningen har virket. (Ibid.).

Med nytteetikken i mente er en nedlukning af hele samfundet, af hensyn til en lille del af befolkningen, ikke den etisk korrekte løsning. Nytteetikken hovedsageligt er, at vi som mennesker skal stræbe efter det fælles bedste, og dermed fralægge egoismen og egen lykke (Patrick & Werkhoven 2017:11).

Nedlukningen af samfundet og den påpasselige genåbning læner sig op ad en pligtetisk tankegang, da topprioriteten er at redde så mange menneskeliv som muligt. Denne tilgang er, i følge Løkke, ikke den rette, fordi den er med til at forårsage, at kuren kan blive værre end selve problemet (Holm 2020). Desuden kan det tænkes, at der på længere sigt kan mangle økonomiske ressourcer til at redde liv.

Statsministeren handler, trods økonomisk indsigt, ud fra en pligtetisk overbevisning. Det kan blandt andet ses i de udtalelser, som hun har foretaget gennem forløbet. F.eks. Kommer det til syne på et pressemøde den. 14. april:

“Og derfor vil vi fra regeringens side stadigvæk efterstræbe det meget, meget vigtige princip, at vi ikke går for hurtigt frem, så tilbageslaget heller ikke må blive for voldsomt, hvis der skulle komme et sådant” (Statsministeriet 2020h).

Ud fra et nytteetisk perspektiv bør formålet med en given handling være at øge summen af velfærd i samfundet (Husted 2014:91-92). Med dette taget i betragtning, kan man argumentere for, at regeringen burde gå hurtigere frem med genåbningen af samfundet, set med nytteetiske briller, fordi prisen for et menneskeliv er kan blive ekstrem høj under coronakrisen, og det kan medføre en mangel på økonomiske ressourcer på andre områder (Sørensen 2020). De ældre er særligt udsatte i forhold til coronavirus grundet deres alder, sygdomme og/eller nedsatte immunforsvar (Sundhedsstyrelsen 2020b). De kunne i princippet holde sig indendørs, mens resten af samfundet fortsat kørte rundt indenfor en vis kapacitet, men således har regeringens ikke grebet situationen an (Sørensen 2020).

Overordnet set kan Løkke identificeres som værende en bannerfører for det økonomiske rational choice i forhold til at håndtere coronakrisen. Hans rationale er økonomisk bærende, og derfor kan det tænkes, at han ville have gået med en mere nytteetisk løsningsplan, fordi

hans tilgang er velfærdsmaksimerende i modsætning til regeringens overvejende pligtetiske løsning.

6.2.3 Sundhedsøkonomens perspektiv

Løkke er ikke alene om at kritisere regeringens coronastrategi. Professor i sundhedsøkonomi, Jakob Kjellberg, fra VIVE, det nationale forsknings- og analysecenter for velfærd anvendes ofte i sundhedsøkonomiske regi, kritiserer også regeringens håndtering af corona (VIVE 2020).

Kjellberg siger følgende om håndteringen af coronakrisen:

“Vi bruger rigtig mange penge på at være gearet til at redde nogle, der typisk er ældre og i forvejen svækkede. De penge, vi mister, kommer til at mangle et andet sted i systemet, hvor de muligvis kunne have gjort mere gavn” (Sørensen 2020).

Med denne udtalelse påpeger Kjellberg, at regeringens tiltag, set fra et økonomisk synspunkt, ikke er optimale. Suboptimaliteten, som Kjellberg omtaler, bunder i en kombination af, at de samme penge ikke kan bruges to gange, og at det er under coronakrisen valgt, at de skal bruges på en befolkningsgruppe, der kan forventes at have færre leveår tilbage end resten af befolkningen.

“Det er også liv og livskvalitet på længere sigt, der er på spil, for knækker man økonomisk, har det også konsekvenser for vores liv og levetid” (Bro 2020).

Udover at pengene angiveligt øremærkes til de forkerte, så mener Jakob Kjellberg, at konsekvenserne ved regerings tiltag kan forringe livskvalitet og det samlede antal leveår for resten af befolkningen, som, kan tænkes at have flere leveår tilbage end ældre personer. Argumentationen lyder på, at der ved økonomisk recession ses en forringelse af offentlige sektorer som f.eks. sundhedssektoren, der normalvis bidrager til fremtidig levetid og livskvalitet. Ud fra en analyse lavet af Cepos ses det, at regeringens håndtering af coronakrisen kan koste mellem fem til 20 gange mere per vundet leveår, end hvad et enkelt leveår normalt plejer at koste (Herby 2020). Sammenholdes dette med Kjellbergs pointer, tydeliggøres det, at regeringens håndtering af coronakrisen kan siges at være problematisk, set ud fra et nytteetisk og/eller et økonomisk rational choice perspektiv.

“Men der kunne måske være andre mindre omkostningstunge tiltag - for eksempel hvis det primært var risikogruppen, som holdt sig isolerede” (Sørensen 2020).

Kjellberg opstiller her et eksempel på, hvad han mener, kan være en bedre udnyttelse af ressourcerne. Den økonomiske optimering, som Kjellberg udtrykker, er en valid strategi, stemmer overens med grundprincipper i rational choice theory og Løkkes perspektiv (Ganti 2020). Endnu tydeligere er det, at det netop er denne slags tankegang, som en nytteetiker kan forventes at have omkring håndtering af coronakrisen, idet der tales for at maksimere størstedelens velfærd, og ikke blot redde personer, der muligvis ikke har samme antal leveår igen, som yngre mennesker har.

6.2.4 Opsamling

På baggrund af ovenstående afsnit ses det tydeligt, at den danske regering kan kritiseres for ikke at have anvendt Danmarks ressourcer fornuftigt, hvis man tager udgangspunkt i et økonomisk nytteetisk perspektiv og rational choice teorien. I analysen af regeringens og Løkkes rationaler i forhold til en genåbningsplan ses to modstridende overbevisninger. Løkke ser gerne, at økonomien er mere i fokus, idet hans tilgang er velfærdsmaksimering. Han mener, jævnfør nytteetikken, at det er flertallet, man skal have i mente, når man træffer beslutninger for samfundet.

Regeringen har vægtet det pligtetiske aspekt, hvilket, som vist, kommer til syne gennem Statsministerens udtalelser og de tiltag, regeringen løbende har foretaget. Regeringen har, på trods af analyser fra nationalbanken og andre eksperter udtalelser om, hvordan økonomien kan blive påvirket, vægtet menneskeliv under coronaepidemien frem for alt.

Kjellberg modsætter sig ligesom Løkke regeringens strategi. Han mener ikke, at regeringens beslutning om at nedlukke samfundet er at anvende de danske ressourcer mest fornuftigt. Argumentet er, at pengene ikke kan bruges to gange, og at samfundet på sigt vil mangle penge på områder, hvor de muligvis kan reddet flere liv, hvilket kan siges at være stærkt uhensigtsmæssigt i følge rational choice teorien og det nytteetiske synspunkt. Det ses desuden, at Kjellberg lægger vægt på, at man kunne have fået de personer i risikogruppen til at isolere sig selv og lade resten fortsætte.

Kapitel 7 - Diskussion

I det følgende diskuteres og sammenholdes projektets resultater, som de er præsenteret i analysedelene.

Analysen af spørgeskemaundersøgelsen, med afsæt i Honneths anerkendelsesteori, viste at de ældre danskere bekymrer sig for coronakrisen, og at de generelt føler sig anerkendt af samfundet. De ældre oplever, at der er gensidig respekt mellem samfundets borgere, og at myndighederne er gode til at anerkende de bekymringer, de ældre har i forhold til coronaepidemien. På baggrund af dette vurderes det, at de ældres følelser og meninger stemmer godt overens med målene for den strategi, regeringen har fulgt. Håndteringen af coronavirussen er sket med henblik på at redde så mange menneskeliv som muligt, og at tage hensyn til samfundets udsatte borgere. Kursen er, ifølge de ældre, overordnet positiv, fordi de føler sig anerkendte i en tid, hvor de sundhedsmæssigt er ekstra udsatte. Regeringens håndtering af coronaepidemien kan beskrives som pligtetisk, idet hele samfundet er lukket ned, for at forhindre udbredt smitte og mange døde, men selvom håndteringen af virusudbruddet tør siges at være af hensyn til blandt andet de ældre, så mener de ældre alligevel, at regeringen har anvendt for mange midler til at afbøde coronakrisen.

Analysen synliggør således, at de ældre på den ene side anerkendes og føler, at myndighederne og deres medborgere respekterer deres bekymringer, men på den anden side mener de, at der er brugt for mange økonomiske midler på at afbøde virussen. Denne tendens synes udfordrende for de ældres tilslutning til pligtetikken, hvori synspunktet er, at et menneskeliv ikke kan gøres op økonomisk. Dog er prisen på et menneskeligt leveår forsøgt fastlagt af Cepos, som beskriver, at prisen pr. vundet leveår er langt højere under coronaepidemien end normalt (Herby 2020). Tilslutter man sig et nytteetisk synspunkt, som Lars Løkke og Jacob Kjellberg, der udtrykker, at kuren ikke må blive større end problemet, kan man ud fra et nytteetisk og/eller økonomisk, rational choice perspektiv argumentere for, at regeringens håndtering af coronakrisen ikke er den ideelle, fordi den omfattende nedlukning kan være økonomisk skadelig for samfundet på den lange bane.

Problematikken bunder i et valg mellem anerkendelse og det økonomiske rational choice. De to fagperspektiver hænger angiveligt sammen, for de ældres følelse af anerkendelse påvirkes af flere forskellige trivsels- og velfærdsforhold i tiden under coronakrisen, og særligt af

myndighedernes og befolkningens ageren. På den ene side drives de ældres følelse af anerkendelse under coronakrisen, jævnfør Honneth, af en gensidig respekt i befolkningen og fra myndighedernes side. På den anden side kan man, økonomisk, argumentere for, at denne følelse af anerkendelse hos de ældre koster samfundet dyrt, fordi det lukkes ned. Desuden udtrykker nogle af de ældre, at regeringen har anvendt for mange midler til at afbøde coronakrisen, hvilket kan indikere, at de ældre også er bekymrede for Danmarks fremtidige økonomi.

Omvendt kan man argumentere for, at de ældre ikke i samme omfang ville have følt, at deres bekymringer blev taget alvorligt, hvis den danske regering ikke havde kørt den hidtil overvejende pligtetiske og beskyttende kurs overfor virussen. Kursen fra regeringen har været striks, og den har de fleste danskere fulgt hensigtsmæssigt, hvis man spørger de ældre. Havde regeringen i stedet anlagt Løkkes og/eller Kjellbergs nytteetiske perspektiv på coronavirussen og nedlukningen af Danmark dermed havde været tidsmæssig kortere og mindre omfattende for samfundet, ville de ældre antagelsesvist ikke i samme omfang have føle sig anerkendte. Hvis man tager de svenske tilstande i betragtning, hvor dødeligheden blandt de ældre har været markant højere end i Danmark, fordi man i Sverige har haft en nytteetisk tilgang til virushåndteringen, kan man argumentere for, at den danske regerings pligtetiske strategi har været hensigtsmæssig for de ældre og sårbare (Folkhalsmyndigheden 2020). Social værdsættelse er, ifølge Honneth, centralt for, at individet føler sig anerkendt, hvilket kan tænkes at være en mangelvare i Sverige, hvor de ældre ikke i samme grad som i Danmark er blevet skånet for virussen (Honneth 1995:127-128).

Tages nationalbankens økonomiske fremtidsprognoser omvendt i betragtning, synes den danske regeringens pligtetiske kurs at være mere problematisk. I medierne har der været fokus på, at det er utroligt dyrt for Danmark at være lukket ned, og at økonomisk recession er uundgåelig. Det økonomiske hensyn påvirker, som beskrevet, det sociologiske, anerkendelsesmæssige hensyn. At de ældre føler, at regeringen har anvendt for mange ressourcer indikerer, at regeringens kurs også vækker bekymring hos de ældre. Man kan argumentere for, at håndteringen af coronakrisen får nogle fremtidige økonomiske konsekvenser for Danmark, som kan få negative konsekvenser for samfundet, sociologisk set, og i denne kontekst, for de ældres følelse af anerkendelse i fremtiden. De sociale forhold påvirkes af de økonomiske forhold, hvilket gør det kompliceret at vurdere, om en nytteetisk

eller pligtetisk coronastrategi er den rette. De to filosofiske perspektiver har hver deres fordele og ulemper, og vurderingen af disse bør ske i overensstemmelse med det lys coronakrisen ses i. Den pligtetiske moralfilosofi er fundamentet for regeringens coronastrategi, og i det aktuelle billede har den været til gavn for de ældre mennesker, ikke kun sundhedsmæssigt, men også trivselsmæssigt, set ud fra anerkendelsesteorien. Men regeringens kurs medfører også fremtidige udfordringer for Danmark, hvor indsatsen mod virussen, ifølge de to toneangivende rational choice bannerførere, Løkke og Kjellberg, ikke er optimal for samfundet. Projektets to teoretiske vinkler underbygger således de to moralfilosofiske standpunkter og projektets sociologiske og økonomiske tilgang til coronakrisen.

Denne sondring mellem pligt og nytte, økonomi og sundhed synes i stigende grad at være aktuel. I udgangen af april og i begyndelsen af maj er de danske coronatal begyndt at se mere positive ud, og derfor tyder det på, at coronaepidemien i Danmark lakker mod dens ende (Sundhedsstyrelsen 2020c). Det betyder, at kritikken af regeringens virushåndtering bruser frem. Folketingets genåbningsplaner for Danmark synes i højere grad end før at tage afstand til det pligtetiske perspektiv. Det skyldes angiveligt, at smittetrykket er faldende, men også at blikket rettes mod de nytteetiske, økonomiske hensyn, som i et større omfang end tidligere lader til at være fokuset på Christiansborg. Vurderingen af, hvorvidt den danske regeringens håndtering har været den etisk rigtige, afhænger, som sagt, af hvordan og fra hvilket perspektiv coronakrisen beskues. Overordnet set fokuserer projektet dels på de ældres meninger og følelse af anerkendelse, og regeringens strategi synes hidtil at være den rette, anskuet fra denne synsvinkel. Nytteetisk og økonomisk set synes regeringens håndtering næppe at være den rette for Danmark.

I det samlede billede kan man argumentere for, at det pligtetiske perspektiv på nuværende tidspunkt synes at være det fortrukne, set ud fra de ældres synsvinkel, og det nytteetiske synspunkt synes at være det rette samfundsøkonomisk set. Desuden kan man argumentere for, at anerkendelse af de ældre ikke kun sker på bekostning af den danske økonomi, men også på bekostning af samfundets øvrige aldersgrupper. De yngre generationer herunder de unges normale adfærd begrænses, fordi samfundet primært lukkes ned af hensyn til de ældre, hvilket kan siges at være ulige behandling på tværs af generationer. Dertil er det interessant

og væsentligt at påpege, at det højest sandsynligt ikke vil være de ældre, der primært betaler prisen for coronakrisens økonomiske konsekvenser i fremtiden.

Kapitel 8 - Konklusion

Gennem dette projekt er der foretaget en undersøgelse af, hvordan de ældre danskere oplever coronakrisen, og hvorvidt regeringens håndtering af krisen er økonomisk rationel. I analysedel et kan det, på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen og med afsæt i Honneths anerkendelse teori, konkluderes, at de ældre generelt føler sig anerkendte under coronakrisen på trods af, at de generelt er bekymret for virussen. Anerkendelsen skyldes angiveligt en høj grad af gensidig respekt, hvor de ældre føler, at myndighederne og deres medborgere er gode til at respektere deres bekymringer for coronaepidemien og overholde de retningslinjer, myndighederne har fremlagt.

På baggrund af analyse del to kan det konkluderes, at regeringen har handlet ud fra et rationale, hvori målet er at forhindre så mange dødsfald til coronavirussen som muligt. Regeringens kurs identificeres derfor som værende pligtetisk orienteret. Ser man krisen fra et økonomisk perspektiv og med afsæt i rational choice theory, vurderes regeringens strategi ikke at være den optimale i forhold til at afbøde coronavirussen, fordi den, ifølge Løkke og Kjellberg, risikerer at skabe alvorlige økonomiske konsekvenser fremadrettet, da der vil mangle ressourcer til områder, der kunne have medført bedre velfærdsmaksimering. Løkke og Kjellberg repræsenterer en nytteetisk tilgang til coronakrisen, som er i overensstemmelse med det velfærdsmaksimerende rationale, de begge kan siges at dele.

Hvorvidt regeringens kurs har været den etisk korrekte, er, som tidligere nævnt, afhængigt af hvilken moralfilosofisk tilgang håndteringen af coronakrisen ses ud fra. I det store hele vurderes det, at den nytteetiske tilgang til coronavirussen er den mest fordelagtige for samfundet i fremtiden. Projektet primært udgangspunkt i de ældre, der trods den aktuelle samfundssituation, i et stort omfang føler sig anerkendte, grundet regeringens pligtetiske strategi overfor virussen. Den danske strategi har medført, at de ældre føler, at deres bekymringer tages alvorligt, og de i samfundet møder gensidig respekt. De ældres følelse af anerkendelse skyldes angiveligt, at regeringens kurs indtil nu har været til stor fordel for de ældre, men denne grad af anerkendelse virker ustabil på sigt, hvis den sammenholdes med

analysedel to, hvori det ses at regeringens pligtetiske kurs på længere sigt, kan få økonomiske konsekvenser for samfundet. I spørgeskemaundersøgelsen udtrykker de ældre, som bekendt, at regeringen har anvendt for mange midler til at afbøde coronakrisen, og det kan tænkes, at de, med henblik på den økonomiske fremtid, er bekymrede for, at de efter coronakrisen ikke vil føle sig lige så anerkendte.

Om regeringens strategi overfor coronavirussen påvirker de ældres følelse af anerkendelse negativt i fremtiden, kan projektet ikke konkret svare på, men i det undersøgte tidsrum føler de ældre sig anerkendte, og regeringens afbødning af coronakrisen har for de ældre været den rigtige, anerkendelsesmæssigt. Samfundet står samlet set overfor fremtidige økonomiske udfordringer, og hvis fremtidig velfærd ønskes hæmmet mindst muligt, synes regeringens hidtil valgte kurs ikke at være den optimale økonomisk set.

Kapitel 9 – Litteraturliste

Aarhus Universitet (2020) *Kvalitativ og kvantitativ forskning*,

<https://metodeguiden.au.dk/kvalitativ-og-kvantitativ-forskning/> [08-04-2020].

Andersen, H. (2013). *Jürgen Habermas og Axel Honneth*, I Andersen, H. & Kaspersen, L. B. (red.) *Klassisk og moderne samfundsteori*, Hans Reitzel Forlag, København. pp. 387-416.

Bro, N. (2020) *Sundhedsøkonom: De liv, vi redder nu, kan koste leveår på sigt*,

<https://sundhedspolitiktidsskrift.dk/nyheder/3193-sundhedsokonom-de-liv-vi-redder-nu-kan-koste-leveaar-pa-sigt.html> [14-05-2020].

BT (2020) *Hver tiende synes regeringens coronakurs er gået for vidt*,

<https://www.bt.dk/politik/hver-tiende-synes-regeringens-coronakurs-er-gaaet-for-vidt> [20-04-2020].

Cepos (2020) *CEPOS er en uafhængig borgerlig-liberal tænketank og CEPOS er en forkortelse af 'Center for Politiske Studier'*, <https://cepos.dk/om-cepos/> [15-05-2020].

Danmark Statistik (2018) *IT-afvendelse i befolkningen*, [IT-anvendelse i Befolkningen 2018](#) [23-04-2020].

Danmarks statistik (2020a) *Folketal*, <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/befolkning-og-valg/befolkning-og-befolkningsfremskrivning/folketal> [15-05-2020].

Danmarks Statistik (2020b) *FAM100N: Voksne 1.januar efter kommune, familietype, antal personer i familien, antal børn i familien, køn og alder*,

<https://www.statistikbanken.dk/FAM100N> [23-04-2020].

DR Nyheder (2020) *Status på coronavirus lige nu*,

<https://www.dr.dk/nyheder/indland/status-paa-coronavirus-lige-nu> [07-04-2020].

Frederiksen, M (2020) [@mettefrederiksen.dk] (2020, 28. marts),

<https://www.facebook.com/mettefrederiksen.dk/posts/10157987251637719> [07-04-2020].

Folkhalsomyndigheten (2020) *Bekræftede fall i Sverige – daglig opdatering*,

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/bekraftade-fall-i-sverige/> [16-06-2020].

- Ganti, A. (2020) *Rational Choice Theory*, <https://www.investopedia.com/terms/r/rational-choice-theory.asp> [14-05-2020].
- Herby, J. (2020) *Corona-tiltag er mindst fem gange så dyre pr. vundet leveår som normalt*, <https://cepos.dk/artikler/corona-tiltag-er-mindst-fem-gange-saa-dyre-pr-vundet-leveaar-som-normalt/>, [14-05-2020].
- Holm, A. T. (2020) *Coronakrisen har sendt Løkke Rasmussen til tasterne: »Jeg indrømmer gerne, at jeg er gået lidt til stålet«*, <https://www.berlingske.dk/politik/coronakrisen-har-sendt-loekke-rasmussen-til-tasterne-jeg-indroemmer-gerne> [19-05-2020].
- Honneth, A. (1995) *The Struggle for recognition*, Polity Press, Cambridge.
- Husted, J. (2014) *Etiske teorier*, Hans Reitzel, København. Møller, J. K.. (2019) *Spørgeskemaet som metode til indsamling af egne data*, I Kristensen, C. J. & Hussain, M. A. (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, Frederiksberg, pp. 209-226.
- Kovyakh, Y. & Kalhauge, L. & Nuh, S. & Albrechtsen, N. & Bjerg, M. (2020) *Nyeste corona-tal fra Danmark og verden: Så mange er smittede, døde og indlagte*, <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2020-02-27-nyeste-corona-tal-fra-danmark-og-verden-saa-mange-er-smittede-doede-og-indlagte> [01-05-2020].
- Læger (2020) *Lægeløftet*, <https://www.laeger.dk/laegeloftet> [21-04-2020].
- Mogensen, L. T. (2020) *Uanset hvad Mette Frederiksen gør herfra, vil det blive fatalt for nogen*, <https://www.information.dk/indland/2020/03/uanset-mette-frederiksen-goer-herfra-fatalt-nogen> [19-05-2020].
- Møller, J. K.. (2019) *Spørgeskemaet som metode til indsamling af egne data*, I Kristensen, C. J. & Hussain, M. A. (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, Frederiksberg, pp. 209-226.
- Nationalbanken (2020) *Dansk og international økonomi ramt af pandemi*, http://www.nationalbanken.dk/da/publikationer/Documents/2020/04/ANALYSE_Nr%204_Dansk%20og%20international%20%C3%B8konomi%20ramt%20af%20pandemi.pdf?fbclid=IwAR1oHBZ6yQpTgIQ8eTy_PJR50bJX54oSv6axl4M9P404p0YnKBgrHv14mLw [07-04-2020].
- Patrick, T. & Werkhoven, S. (2017) *Utilitarianism*. Macat International Limited, London.

Rasmussen, E. S. & Østergaard, P & Andersen, H. (2017) *Samfundsvidenskabelige metode*, 3. udgave. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Rasmussen, L. L. (2020a) Lars Løkke Rasmussen [@larsloekke] (23. april 2020), <https://twitter.com/larsloekke/status/1253205846940680193?s=20> [10-05-2020].

Rasmussen, L. L. (2020b) *Lars Løkke Rasmussen: Kuren må ikke blive værre end problemet!*, <https://www.bt.dk/debat/lars-loekke-rasmussen-kuren-maa-ikke-blive-vaerre-end-problemet> [19-05-2020].

Ritzau (2020a) *C25 sætter bundrekord og taber 184 milliarder i værdi*, <https://politiken.dk/oekonomi/art7702069/C25-s%C3%A6tter-bundrekord-og-taber-184-milliarder-i-v%C3%A6rdi> [07-04-2020].

Ritzau (2020b) *Ekspllosiv stigning i spanske coronadødsfald fortsætter*, <https://www.berlingske.dk/internationalt/eksplosiv-stigning-i-spanske-coronadoedsfald-fortsætter> [11-05-2020].

Stanford Encyclopedia of Philosophy (2014) *The History of Utilitarianism*, <https://plato.stanford.edu/entries/utilitarianism-history/> [22-04-2020].

Stanford Encyclopedia of Philosophy (2016) *Deontological ethics*, <https://plato.stanford.edu/entries/ethics-deontological/> [21-04-2020].

Stanford Encyclopedia of Philosophy (2016) *Immanuel Kant*, <https://plato.stanford.edu/entries/kant/> [21-04-2020].

Stanford Encyclopedia of Philosophy (2019) *Recognition*, <https://plato.stanford.edu/entries/recognition/> [27-04-2020].

Statsministeriet (2020a) *Pressemøde om COVID-19 den 11. marts 2020*, https://www.stm.dk/p_14920.html [07-04-2020].

Statsministeriet (2020b) *Pressemøde den 17. marts 2020*, https://stm.dk/p_14926.html [20-05-2020].

Statsministeriet (2020c) *Pressemøde om COVID-19 den 13. marts 2020*, https://stm.dk/p_14930.html [07-04-2020].

Statsministeriet (2020d) *Pressemøde den 30. marts 2020*,
http://www.statsministeriet.dk/p_14935.html [20-04-2020].

Statsministeriet (2020e) *Pressemøde om COVID-19 den 23. marts 2020*,
https://stm.dk/p_14932.html [07-04-2020].

Statsministeriet (2020f) *Pressemøde om COVID-19 den 30. marts 2020*,
https://stm.dk/p_14935.html [07-04-2020].

Statsministeriet (2020g) *Pressemøde om COVID-19 den 6. april 2020*,
https://stm.dk/p_14938.html [07-04-2020].

Statsministeriet (2020h) *Pressemøde om COVID-19 den 14. april 2020*,
https://www.stm.dk/p_14943.html [19-05-2020].

Statens Serum Institut (2020a) *Udbrud af lungebetændelse med ny coronavirus i Kina - Status 21. januar 2020*, <https://www.ssi.dk/aktuelt/nyheder/2020/udbrud-af-lungebetandelse-med-en-ny-coronavirus-i-kina-seneste-nyt> [27-03-2020].

Statens Serum Institut (2020b) *Udbrud med COVID-19*,
<https://www.ssi.dk/aktuelt/sygdomsudbrud/coronavirus> [20-05-2020].

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2020) *Aktuel overvågning af situationen på arbejdsmarkedet*, <https://www.jobindsats.dk/jobindsats/media/60709/26032020-aktuel-overvaagning-af-situationen-paa-arbejdsmarkedet-covid19-beredskab.pdf> [07-04-2020].

Sundhedsstyrelsen (2019) *Ældres sundhed og trivsel*, <https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2019/%C3%86ldres-sundhed-og-trivsel.ashx?la=da&hash=3835E7DDE20760469754D66649C3CACC0F47125B> [28-04-2020].

Sundhedsstyrelsen (2020a) *Første dansker med COVID-19 har det godt, og er i hjemmeisolation*, <https://www.sst.dk/da/Nyheder/2020/Foerste-dansker-med-COVID-19-har-det-godt-og-er-i-hjemmeisolation> [07-04-2020].

Sundhedsstyrelsen (2020b) *Personer i øget risiko*, opdateret 22 maj 2020,
<https://www.sst.dk/da/corona/Saerlige-risikogrupper> [25-05-2020].

Sundhedsstyrelsen (2020c) *Tal og overvågning af covid-19*,
<https://www.sst.dk/da/corona/tal-og-overvaagning> [set løbende, senest set 20-05-2020].

- Sørensen, A. M. (2020) *Kan man sætte en økonomisk pris på et menneskeliv?*, <https://videnskab.dk/kultur-samfund/kan-man-saette-en-oekonomisk-pris-paa-et-menneskeliv> [14-05-2020].
- Thualagant, N. (2019) *Kontekstualiserede casestudier*, I Kristensen, C. J. & Hussain, M. A. (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, Frederiksberg, pp. 343-356.
- Tofte B. L. & Mansø G. R. (2020) *Fra 'lav risiko' til nedlukning af landet*, [https://www.dr.dk/nyheder/politik/fra-lav-risiko-til-nedlukning-af-landet-saadan-har-corona-krisen-udviklet-sig-dag - set 07.04.2020](https://www.dr.dk/nyheder/politik/fra-lav-risiko-til-nedlukning-af-landet-saadan-har-corona-krisen-udviklet-sig-dag-set-07.04.2020) [27-03-2020].
- Triantafillou, P. (2019) *Analyse af dokumenter og dokumentation*, I Kristensen, C. J. & Hussain, M. A. (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, Frederiksberg, pp. 147-159.
- VIVE (2020a) *VIVE-professor udvalgt til COVID-19-rådgivningsgruppe*, https://www.vive.dk/da/nyheder/2020/vive-professor-udvalgt-til-covid-19-raadgivningsgruppe/?utm_campaign=Flere%20unge%20fra%20yderomr%C3%A5der%20end%20fra%20storbyer%20tager%20en%20ungdomsuddannelse&utm_medium=newsletter&utm_source=VIVEs [15-05-2020].
- VIVE (2020b) *Jakob Kjellberg*, <https://www.vive.dk/da/medarbejdere/jakob-kjellberg-1810/?limit=20&offset=0> [24-05-2020].
- WHO (2020) *Situation report – 1, 21 januar 2020*, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200121-sitrep-1-2019-ncov.pdf?sfvrsn=20a99c10_4 [07-04-2020].
- Zurn, C. F. (2015) *Axel Honneth*, Somerset: Wiley, New Jersey.

